II

(Säädökset, joita ei tarvitse julkaista)

KOMISSIO

KOMISSION PÄÄTÖS,

tehty 17 päivänä joulukuuta 2002,

EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä

(Asia N:o COMP/C.37.671 – elintarvikkeiden arominvahventeet)

(tiedoksiannettu numerolla K(2002) 5091)

(Ainoastaan englanninkielinen teksti on todistusvoimainen)

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

(2004/206/EY)

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

I OSA – TOSISEIKAT

A Rikkomista koskeva tiivistelmä 3

B Nukleotiditeollisuus 3

1. Tuote 3

2. Tuottajat 3

3. Markkinat 4

C Menettely 6

D Tapahtumien kulku 7

1. Osapuolet ja organisaatio 7

2. Kartellin pääpiirteet 7

3. Ensimmäiset yhteydenotot 8

4. Kartellisopimuksen toiminta 10

II OSA – OIKEUDELLINEN ARVIOINTI

A Tuomiovalta (EY:n perustamissopimuksen ja ETA-sopimuksen soveltaminen) 16

1. EY:n perustamissopimuksen ja ETA-sopimuksen välinen suhde 16

B EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan soveltaminen 17

1. EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohta ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohta 17

2. Sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat 17

3. Yhtenäinen jatkuva rikkominen 18

4. Kilpailunrajoitukset 18

5. Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja ETA-sopimuksen osapuolten väliseen kauppaan 19

6. Itävaltaan, Suomeen, Islantiin, Liechtensteiniin, Norjaan ja Ruotsiin sovellettavat kilpailusäännöt 20

C Yritykset, joille päätös on osoitettu 20

1. Sovellettavat periaatteet 20

2. Yritykset, joille päätös on osoitettu 20

D Rikkomisen kesto 21

E Korjaustoimenpiteet 22

1. Asetuksen N:o 17 3 artikla 22

2. Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta 23

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen,

ottaa huomioon Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen,

ottaa huomioon 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17, perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäisen täytäntöönpanoasetuksen ([1]), sellaisena kuin se on viimeksi muutettuna neuvoston asetuksella (EY) N:o 1/2003 ([2]), ja erityisesti sen 3 ja 15 artiklan,

ottaa huomioon 10 päivänä heinäkuuta 2002 tehdyn komission päätöksen menettelyn aloittamisesta tässä asiassa,

on neuvoston asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 kohdan ja kuulemisesta tietyissä EY:n perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan mukaisissa menettelyissä 22 päivänä joulukuuta 1998 annetun asetuksen (EY) N:o 2842/98 ([3]) mukaisesti antanut asianomaisille yrityksille tilaisuuden esittää huomautuksensa komission niitä vastaan esittämistä väitteistä,

on kuullut kilpailunrajoituksia ja määräävää markkina-asemaa käsittelevää neuvoa-antavaa komiteaa,

ottaa huomioon kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan kertomuksen ([4]),

Sekä katsoo seuraavaa:

I OSA – TOSISEIKAT

A **YHTEENVETO RIKKOMISESTA**

(1) Tämä päätös on osoitettu seuraaville yrityksille:

- Ajinomoto Company Incorporated,
- Takeda Chemical Industries Limited,
- Daesang Corporation, ja
- Cheil Jedang Corporation.

(2) Nämä nukleotidien tuottajat ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa osallistumalla jatkuvasti sellaiseen Euroopan yhteisön ja Euroopan talousalueen kattavaan sopimukseen, jossa on sovittu tuotteen hinnoista, toteutettu hinnankorotuksia, jaettu asiakkaita ja perustettu järjestelmä tuottajien välisten sopimusten seurantaa ja soveltamista varten.

(3) Yritykset osallistuivat kilpailusääntöjen rikkomiseen marraskuusta 1988 kesäkuuhun 1998 ([5]).

B **NUKLEOTIDITEOLLISUUS**

1. *TUOTE*

(4) Nukleiinihappoa eli nukleotideja valmistetaan glukoosista käymis-, separointi-, kiteyttämis- ja suodatusprosessin avulla.

(5) Elintarvikkeiden arominvahventeisiin käytetään kahta nukleotidia: 5-inosiinimonofosfaattia (IMP) ja 5-guaniinimonofosfaattia (GMP). Näitä nukleotideja myydään myös yhdistelmätuotteina, joista esimerkkinä voidaan mainita I&G, jossa on 50 prosenttia IMP:tä ja 50 prosenttia GMP:tä.

(6) IMP on nukleotidi, jonka elintarvikkeiden aromia vahventava vaikutus havaittiin ensimmäisenä. Myöhemmin havaittiin, että GMP:llä oli samanlainen vaikutus. Kumpaakin tuotetta käytetään ainoastaan pieninä määrinä. Ne toimivat elintarvikkeiden arominvahventeina ainoastaan silloin kun elintarvikkeessa on glutamaattia joko lisäaineena (esimerkiksi mononatriumglutamaatti) tai luontaisesti (esimerkiksi tomaatteihin sisältyvä glutamaatti). IMP ja GMP ovat tehokkaita muun muassa vähänatriumisissa yhdistelmissä. Suuret elintarvikevalmistajat käyttävät nukleotideista valmistettuja arominvahventeita lisäämään elintarvikkeiden aromia joko ilman muita lisäaineita (yhdessä luontaisen glutamaatin kanssa) tai useimmiten yhdessä mononatriumglutamaatin kanssa.

(7) Sellaisenaan niitä käytetään pääasiassa korvaamaan lihaliemikuutiot, vahvistamaan makeutta ja liha-aromeja, peittämään erilaisten elintarvikkeiden aromeja ja poistamaan karvas maku.

2. *TUOTTAJAT*

a) AJINOMOTO COMPANY, INC (JAPANI)

(8) Ajinomoto Company, Inc (jäljempänä "Ajinomoto") on nukleotideja ja muita kemikaaleja sekä elintarviketuotteita valmistavan yrityskonsernin emoyhtiö. Aminohappoteollisuuden kapasiteetin ansiosta konserni harjoittaa myös lääkevalmisteiden kehittämistä ja valmistusta. Ajinomoton toiminta käsittää tuotanto- ja markkinointiyksiköitä 21 maassa.

(9) Ajinomotolla on nukleotidien tuotantolaitoksia Japanissa.

([1]) EYVL 13, 21.2.1962, s. 204/62.
([2]) EYVL L 1, 4.1.2003, s. 1.
([3]) EYVL L 354, 30.12.1998, s. 18.
([4]) EYVL C 64, 12.3.2004.

([5]) Jaksossa "Rikkomisen kesto" esitetään kutakin yritystä koskevat ajanjaksot.

(10) Sen eurooppalaiset tytäryhtiöt ovat Ajinomoto Europe Sales GmbH (Hampuri, Saksa), Ajinomoto Eurolysine (Pariisi, Ranska), OmniChem (Louvain-la-Neuve, Belgia) ja Forum Holdings Ltd (Yhdistynyt kuningaskunta).

(11) Vuonna 2001 Ajinomoto-konserniin kuuluvien yritysten maailmanlaajuinen kokonaisliikevaihto oli 8 680 miljoonaa euroa.

b) TAKEDA CHEMICAL INDUSTRIES LIMITED (JAPANI)

(12) Takeda Chemical Industries Ltd (jäljempänä "Takeda") on lääkevalmisteita, kemikaaleja, irtotavarana myytäviä vitamiineja, kasvinsuojeluaineita sekä nukleotidien kaltaisia elintarvikkeiden lisäaineita valmistavan yrityskonsernin emoyhtiö.

(13) Nukleotidien jakelun ETA:n markkinoille organisoi Mitsui & Co (Japani). Euroopassa on kuitenkin useita myyntiä harjoittavia paikallisia tytäryhtiöitä: Mitsui & Co Deutschland GmbH (myynti Länsi-Eurooppaan [Saksa, Alankomaat, Portugali ja Sveitsi mukaan luettuina], Pohjois-Eurooppaan, Itä-Eurooppaan ja Turkkiin), Mitsui & Co UK Plc (myynti Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Irlannissa) ja Mitsui & Co France SA (myynti Ranskassa).

(14) Takedan maailmanlaajuinen kokonaisliikevaihto 1 päivästä huhtikuuta 2001 31 päivään maaliskuuta 2002 ulottuvana tilikautena oli 9 247 miljoonaa euroa ([6]).

c) DAESANG CORPORATION (ETELÄ-KOREA)

(15) Daesang Corporation (jäljempänä "Daesang") on mausteita, eläinrehuja ja aminohappoja valmistavan maailmanlaajuisen yrityskonsernin emoyhtiö. Se perustettiin marraskuussa 1997 Daesang Industrial Limited- ja Miwon Corporation Limited -nimisten yritysten sulautumisen seurauksena. Aiemmin Daesang Industrial Limited tunnettiin nimillä Sewon Corporation Limited ja Miwon Foods Corporation Limited (jäljempänä "Daesang" tai "Miwon").

(16) Daesang Europe BV on syyskuusta 1994 lähtien vastannut Daesang Corporationin nukleotidien myynnistä Euroopassa. Daesang Europe myy nukleotideja pääasiallisesti Euroopan talousalueella toimiville riippumattomille jälleenmyyjille.

(17) Vuonna 2001 Daesangin maailmanlaajuinen liikevaihto oli 1 382 miljoonaa euroa ([7]).

d) CHEIL JEDANG CORPORATION (ETELÄ-KOREA)

(18) Cheil Jedang Corporation (jäljempänä "Cheil") on maailmanlaajuisesti toimivan yrityskonsernin emoyhtiö. Se perustettiin vuonna 1953 eteläkorealaisen Samsung-yhtymän ensimmäiseksi teollisuustuotantoa harjoittavaksi tytäryhtiöksi. Vuonna 1993 Cheil Jedang Corporation irtautui Samsungista. Cheil on monialayritys, jonka tärkeimpiin tuoteryhmiin kuuluvat lääkevalmisteet ja elintarvikkeet. Cheil tuli nukleotidimarkkinoille vuonna 1977.

(19) Cheil toimii Euroopan talousalueella kokonaan omistamansa tytäryhtiön CJ Europe GmbH:n ja useiden riippumattomien jälleenmyyjien kautta.

(20) Vuonna 2001 Cheil-yhtymään kuuluvien yritysten kokonaisliikevaihto oli 1 976 miljoonaa euroa ([8]).

3. *MARKKINAT*

a) TARJONTAPUOLI

1. ***Tuotanto***

(21) Neljä tärkeintä nukleotidien tuottajaa ovat Ajinomoto, Takeda, Cheil ja Daesang. Rikkomisen aikana muita tuottajia olivat Kyowa Hakko Kogyo Co. Ltd (jäljempänä "Kyowa") (Japani) ([9]) ja Yamasa Corporation (jäljempänä "Yamasa") (Japani) ([10]).

(22) Maailmanlaajuinen nukleotidien kokonaistuotantokapasiteetti vuonna 1997 oli noin 10 700 tonnia. Vuonna 1992 maailmanlaajuinen nukleotidien kokonaistuotantokapasiteetti oli noin 6 660 tonnia.

(23) Yhdelläkään japanilaisista ja korealaisista nukleotidien tuottajista ei ole tuotantolaitoksia yhteisön alueella. Cheilillä on tuotantolaitos Indonesiassa ja Kyowa on äskettäin rakentanut tuotantolaitoksen Yhdysvaltoihin.

2. ***Myynti***

(24) Edellä mainitut japanilaiset ja eteläkorealaiset nukleotidien tuottajat myyvät tuotteitaan ETA:n markkinoilla eri jäsenvaltioihin sijoittautuneiden myyntiä harjoittavien tytäryhtiöiden ja riippumattomien jälleenmyyjien kautta.

(25) Daesang on syyskuusta 1994 lähtien harjoittanut Euroopassa nukleotidien myyntiä kokonaan omistamansa tytäryhtiön Daesang Europe BV:n kautta. Daesang Europe BV tuo nukleotideja Aasiasta ja myy ne pääasiallisesti Euroopan talousalueella toimiville riippumattomille jälleenmyyjille.

([6]) Käytetty vaihtokurssi: 1 euro = 108,682 jeniä (Eurostatin viitetietokannan mukainen vaihtokurssi vuonna 2001).

([7]) 1 euro = 1 154,83 Etelä-Korean wonia (Eurostatin viitetietokannan mukainen vaihtokurssi vuonna 2001).

([8]) 1 euro = 1,13404 Yhdysvaltain dollaria (Eurostatin viitetietokannan mukainen vaihtokurssi vuonna 2001).

([9]) Kyowa lopetti nukleotidien tuonnin Eurooppaan vuonna 1992.

([10]) Yamasa Corporation lopetti elintarvikkeiden arominvahventeiden toimitukset Eurooppaan vuonna 1994.

(26) Ajinomoto myy nukleotideja Euroopan talousalueella Saksan Hampuriin sijoittautuneen myyntiä harjoittavan tytäryhtiönsä Ajinomoto Europe Sales GmbH:n sekä riippumattomien jälleenmyyjien kautta.

(27) Cheil myy nukleotideja Euroopan talousalueella kokonaan omistamansa tytäryhtiön CJ Europe GmbH:n ja riippumattomien jälleenmyyjien kautta.

(28) Takedan nukleotidien myynnistä Euroopan talousalueella vastaa riippumaton jälleenmyyjä, joka myy tuotteita asiakkaille Saksaan, Ranskaan ja Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sijoittautuneiden tytäryhtiöidensä kautta.

b) KYSYNTÄPUOLI

(29) Nukleotidien kysyntä liittyy välittömästi elintarviketeollisuuteen. Kuten edellä mainittiin, pääasiallisesti suuret elintarvikevalmistajat käyttävät nukleotideja lisäämään elintarvikkeiden aromia.

(30) Nukleotidimarkkinat kasvoivat vuosina 1992–1999 nopeasti: maailmanlaajuinen kulutus oli vuonna 1992 vain noin 4 465 tonnia mutta vuonna 1999 jo yli 9 000 tonnia. Samana ajanjaksona nukleotidien kulutuksen yhteisön alueella arvioidaan kasvaneen noin 200 tonnista yli 500 tonniin vuonna 1999.

(31) Komission luotettavimpien arvioiden mukaan ETA:n markkinoiden kokonaisarvo vuonna 1997 oli noin 12 miljoonaa euroa. Vuonna 2000 ETA:n nukleotidimarkkinoiden arvo oli noin 7,5 miljoonaa euroa.

(32) On arvioitu, että kolme suurinta eurooppalaista asiakasta eli [ ]* (*), [...]* (myös [...]*, jonka [...]* osti 1990-luvulla) ja [...]* osti vuosittain 45–55 prosenttia kaikista Euroopassa myydyistä nukleotideista. Yksittäin tarkasteltuna voidaan todeta, että [...]* ostaa noin 20 prosenttia ja [...]* 15 prosenttia kaikista Eurooppaan tuoduista nukleotideista.

c) TIETOJA MARKKINOISTA

(33) Nukleotideilla käytävä kauppa on suurelta osin maailmanlaajuista. Suurimmat nukleotidien tuottajat ovat Japaniin ja Etelä-Koreaan sijoittautuneita monikansallisia suuryrityksiä. Vaikka tuotannon painopiste on Aasiassa, myynti on maailmanlaajuista (jakautuen maantieteellisesti kolmelle pääalueelle: Pohjois-Amerikkaan, Eurooppaan ja Aasiaan). Näin ollen nukleotidien merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden voidaan katsoa olevan maailmanlaajuiset.

(*) Tekstiä on osittain muokattu tietojen luottamuksellisuuden vuoksi. Nämä osat ovat hakasulkeissa.

(34) Euroopan talousalueella myytävät nukleotidit tuodaan kokonaisuudessaan Euroopan talousalueen ulkopuolelta.

(35) Eteläkorealaiset tuottajat hyötyivät yhteisön tullietuusjärjestelmästä 30 päivään huhtikuuta 1998 ([11]).

(36) Kanta, johon nukleotidien kaupallinen tuotanto olennaisilta osin perustuu, on patentoitu (samoin kuin itse tuotantoprosessi). Muita tekijöitä, joiden osapuolet ovat maininneet vaikuttavan asiakkaan tekemään toimittajan valintaan, ovat tuotteen laatu, hinta, toimitus ja tekninen tuki.

(37) Vuoden 1988 alusta vuoden 1997 loppuun nukleotidien kuukausittaiset keskihinnat Euroopan talousalueella pysyivät melko vakaina (noin 22–27 euroa kilogrammalta). Tämän jälkeen nukleotidien hinnat kääntyivät tuntuvaan laskuun (hintojen arvioidaan olleen noin 12–16 euroa vuonna 1999 ja 8–12 euroa vuonna 2000).

d) VALTIOIDEN VÄLINEN KAUPPA

(38) Tässä päätöksessä tarkasteltavana ajanjaksona nukleotidimarkkinoille olivat ominaisia merkittävät tuotevirrat nykyisten jäsenvaltioiden ja ETA-sopimuksen osapuolten välillä.

(39) Kaikki yritykset markkinoivat tuotteitaan lähes jokaisessa jäsenvaltiossa joko yhteisön alueelle sijoittautuneiden myyntiä harjoittavien tytäryhtiöiden tai jälleenmyyjien kautta.

(40) Esimerkiksi Daesang myy nukleotideja koko yhteisön alueella Alankomaihin sijoittautuneen Daesang Europe BV:n kautta. Cheil ja Ajinomoto toimivat samaan tapaan. Sen sijaan Takedan nukleotidien markkinoinnista vastaa riippumaton jälleenmyyjä, jolla on myyntiä harjoittavia tytäryhtiöitä Saksassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Ranskassa. Saksan myyntipiste vastaa käytännössä koko yhteisön alueesta lukuun ottamatta Ranskaa, Yhdistynyttä kuningaskuntaa ja Irlantia, joihin on perustettu muita tytäryhtiöitä.

([11]) 1.1.1989–31.12.1989: 0 % (GSP), yleisten tullietuuksien soveltamisesta vuonna 1989 tiettyihin kehitysmaista peräisin oleviin teollisuustuotteisiin 19.12.1988 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 4257/88 (EYVL L 375, 31.12.1988, s. 1); 1.1.–31.12.1990: 0 % (GSP), yleisten tullietuuksien soveltamisesta vuonna 1990 tiettyihin kehitysmaista peräisin oleviin teollisuustuotteisiin 18.12.1989 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 3896/89 (EYVL L 383, 30.12.1989, s. 1); 1.1.1991–31.12.1994: 0 % (GSP), yleisten tullietuuksien soveltamisesta vuonna 1991 tiettyihin kehitysmaista peräisin oleviin teollisuustuotteisiin 20.12.1990 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 3831/90 (EYVL L 370, 31.12.1990, s. 1); 1.1.1995–30.4.1998: 0 % (GSP), monivuotisen yleisen tullietuusjärjestelmän soveltamisesta vuosina 1995–1998 tiettyihin kehitysmaista peräisin oleviin teollisuustuotteisiin 19.12.1994 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 3281/94 (EYVL L 348, 31.12.1994, s. 1).

(41) Näin ollen huomattava osa yhteisön alueella tapahtuvasta nukleotidien myynnistä on valtioiden välistä kauppaa.

(42) Rikkomisen aikana ja Euroopan talousalueen perustamisen jälkeen nukleotideja myytiin myös Euroopan talousalueelle sijoittautuneille käyttäjille pääasiallisesti yhteisön alueelle jo sijoittautuneiden myyntiä harjoittavien tytäryhtiöiden ja jälleenmyyjien kautta.

C **MENETTELY**

a) KOMISSION MENETTELY

(43) Japanilainen yritys Takeda jätti 9 päivänä syyskuuta 1999 sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon ([12]) (jäljempänä "sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annettu tiedonanto") mukaisen hakemuksen, jossa se ilmoitti komissiolle nukleotideihin liittyvästä kartellista ja ilmaisi aikovansa tehdä komission kanssa yhteistyötä kaikilta osin. Takeda toimitti komissiolle 14 päivänä syyskuuta 1999 asiaan liittyviä asiakirjoja.

(44) Daesang otti yhteyttä komissioon 1 päivänä helmikuuta 2000, vahvisti nukleotidikartellin olemassaolon ja ilmaisi aikovansa tehdä komission kanssa yhteistyötä kaikilta osin.

(45) Komissio lähetti Ajinomotolle, Cheilille, Daesangille ja Kyowalle 21 päivänä helmikuuta 2000 tietopyynnön, jossa se pyysi yksityiskohtaisia tietoja yhteydenpidosta kilpailijoihin vuosina 1992–1999.

(46) Vuoden 2000 aikana saatujen tietojen perusteella kävi selville, että kartelli oli toiminut ennen vuotta 1992, ja komissio lähetti 11 päivänä kesäkuuta 2001 Takedalle, Ajinomotolle, Daesangille ja Cheilille uudet tietopyynnöt, jotka koskivat vuosien 1988 ja 1992 välistä ajanjaksoa.

(47) Vastauksissaan komission ensimmäiseen tietopyyntöön (päivätty 3 päivänä huhtikuuta 2000 ja 21 päivänä huhtikuuta 2000) Daesang myönsi osallistuneensa kilpailijoiden kanssa pidettyihin kokouksiin ja toimitti komissiolle asiakirjoja, joista ilmenevät kokousten tarkoitus, ajankohdat ja osanottajat. Daesang antoi täydentävän lausunnon 10 päivänä toukokuuta 2001.

(48) Ajinomoto vastasi komission tietopyyntöön 3 päivänä huhtikuuta 2000 ja 5 päivänä toukokuuta 2000 toimittaen kokouksiin liittyviä asiakirjoja ja ilmaisten aikovansa tehdä yhteistyötä komission menettelyn aikana. Komission ensimmäiseen tietopyyntöön antamassaan vastauksessa, jonka komissio sai 17 päivänä huhtikuuta 2000, Cheil myönsi osallistuneensa kilpailijoiden kanssa pidettyihin kokouksiin ja toimitti komissiolle yksityiskohtaisempia tietoja ja näihin kokouksiin liittyviä asiakirjoja. Lisäksi Cheil ilmaisi aikovansa tehdä komission kanssa yhteistyötä tutkimusten aikana. Kyowa vastasi komission tietopyyntöön 4 päivänä toukokuuta 2000 antamalla lausunnon, jossa se myönsi osallistuneensa kilpailijoiden kanssa pidettyihin kokouksiin vuoden 1993 loppuun ja ilmoitti myös aikovansa tekevänsä yhteistyötä komission kanssa tutkimusten aikana. Lisäksi Kyowa osoitti lopettaneensa elintarvikkeiden arominvahventeina käytettävien nukleotidien tuonnin Eurooppaan vuonna 1992.

(49) Takeda toimitti komissiolle 20 päivänä lokakuuta 2000 lausunnon, joka koski yhteisön alueella harjoitettua kilpailunvastaista toimintaa, johon Takeda oli osallistunut; lausunto täydensi 14 päivänä syyskuuta 1999 toimitettuja asiakirjoja. Lausunnossaan Takeda antoi yksityiskohtaista tietoa kartellista, sen rakenteesta, perussäännöistä ja kilpailijoiden välisistä kokouksista.

(50) Kuten edellä todettiin, komissio esitti 11 päivänä kesäkuuta 2001 toisen tietopyynnön, joka koski vuosia 1988–1992. Takeda toimitti 20 päivänä heinäkuuta 2001 päivätyssä vastauksessaan lisätietoja kartellin toiminnasta ennen vuotta 1992.

(51) Sen sijaan Ajinomoto ilmoitti 30 päivänä heinäkuuta 2001 päivätyssä vastauksessaan, että se ei ollut löytänyt asiakirjoja nukleotidialan kilpailijoiden kanssa vuosina 1988–1991 pidetyistä kokouksista. Se myönsi kuitenkin, että tällaisia kokouksia oli todennäköisesti pidetty aika ajoin.

(52) Daesang vastasi 23 päivänä heinäkuuta 2001 ja vahvisti osallistuneensa kartellin toimintaan lokakuusta 1988 lähtien.

(53) Cheil antoi 14 päivänä elokuuta 2001 vastauksensa, jossa se ilmoitti uskovansa, että vuosina 1988–1991 pidetyissä kokouksissa ei keskusteltu Euroopan markkinoista.

(54) Komissio esitti Yamasalle tietopyynnön 24 päivänä lokakuuta 2001 ja 20 päivänä joulukuuta 2001. Yamasa osoitti 17 päivänä tammikuuta 2002 päivätyssä vastauksessaan lopettaneensa elintarvikkeiden arominvahventeina käytettävien nukleotidien tuonnin Eurooppaan heinäkuussa 1994.

(55) Ajinomoton ja komission edustajat kokoontuivat 24 päivänä lokakuuta 2001 ja 31 päivänä tammikuuta 2002 keskustelemaan yhteistyöstään ja laativat lisämuistiot 17 päivänä joulukuuta 2001 ja 31 päivänä tammikuuta 2002.

(56) Komissio antoi 10 päivänä heinäkuuta 2002 Ajinomotolle, Takedalle, Daesangille ja Cheilille osoitetun väitetiedoksiannon.

([12]) EYVL C 207, 18.7.1996, s. 4.

D TAPAHTUMIEN KULKU

1. *OSAPUOLET JA ORGANISAATIO*

(57) Kokoukset pidettiin yleensä huipputasolla (toimitusjohtajien ja johtajien tasolla), kuten käy ilmi useimpien kartellin kokousten ajankohtia, paikkoja ja osanottajia koskevista asiakirjoista ([13]).

(58) Kyowa lopetti Japanin ulkopuolella harjoitettavan myynnin vuonna 1992 ja Yamasa puolestaan vuonna 1994, minkä jälkeen ainoastaan Ajinomoto, Takeda, Cheil ja Daesang toimivat maailmanmarkkinoilla (Japanin ulkopuolella). Tästä seurasi, että kokouksiin osallistuivat lokakuusta 1994 lähtien vain Takeda, Ajinomoto, Cheil ja Daesang, minkä myös komission asiakirjat ([14]) osoittavat.

(59) Osanottajat kokoontuivat yleensä elo- tai syyskuun jälkipuoliskolla ennen vuotuisia hintatarjouksia, jotka sitten lähetettiin kolmelle (aluksi neljälle) suurelle eurooppalaiselle nukleotidien kaupalliselle käyttäjälle, jotka olivat [...]*, [...]*, [...]* (ja [...]*, jonka [...]* osti 1990-luvulla). Näitä hintoja käytettiin sitten vertailukohtana, jonka perusteella muihin asiakkaisiin ([15]) sovellettavat myyntihinnat määriteltiin ja asiakkaat jaettiin näiden yritysten välillä.

(60) Tuottajat kokoontuivat yleensä tammi- ja maaliskuun välisenä aikana tarkastelemaan kolmen suurasiakkaan kanssa käytyjen vuotuisten sopimusneuvottelujen tuloksia ja keskustelemaan markkinoilla yleisesti sovelletuista hinnoista ([16]).

(61) Osanottajat pitivät myös kahdenvälisiä kokouksia, joissa valmisteltiin monenvälisiä kokouksia tai arvioitiin sopimusten täytäntöönpanoa esimerkiksi tiettyjen asiakkaiden osalta.

2. *KARTELLIN PÄÄPIIRTEET*

PERUSPERIAATTEET

(62) Kartellin rakenne, organisaatio ja toiminta perustuivat yhteisesti laadittuun markkinaarviointiin. Kuten edellä todettiin, tuottajat katsoivat Euroopan markkinoiden muodostuvan pitkälti kolmesta suuresta nukleotidien teollisuuskäyttäjästä, jotka olivat [...]*, [...]* (joka osti [...]*:n 1990-luvulla) ja [...]*. Ne ostivat vuosittain noin 45–55 prosenttia Euroopassa myydystä nukleotidien kokonaismäärästä.

(63) Kartellikokousten tarkoituksena oli keskustella nukleotidimarkkinoiden yleisistä suuntauksista, vaihtaa hintatietoja ja keskustella yhteisön alueella toimivien kolmen suuren nukleotidien teollisuuskäyttäjän kanssa tehtävien vuotuisten nukleotidien myyntisopimusten jakamisesta tuottajien kesken. Kokouksissa käydyissä keskusteluissa pyrittiin siihen, että hintoja, joilla nukleotideja myytiin näille kolmelle yritykselle, käytettäisiin vertailukohtana määriteltäessä muihin asiakkaisiin sovellettavat myyntihinnat ([17]).

(64) Sopimuksen mukaisesti japanilaiset tuottajat ostivat tuotteita korealaisilta tuottajilta, minkä vastineeksi korealaiset tuottajat suostuivat rajoittamaan myyntiään tietyille markkinoille ja tietyille asiakkaille (eli kyse on nk. vastaostosopimuksista). Käytännössä Takeda vastasi Cheililtä tehtävistä vastaostoista, ja Ajinomoto oli sopinut vastaavista järjestelyistä Daesangin kanssa ([18]).

(65) Kartellin perusperiaatteet käyvät hyvin selkeästi ilmi Takedan laatimasta Takedan ja Ajinomoton välisen, 25 päivänä heinäkuuta 1997 pidetyn kokouksen pöytäkirjasta ([19]); tässä kokouksessa esiteltiin Ajinomoton uusi [...]*. Takedan omien sanojen mukaan sen annettiin ymmärtää, että kilpailijoiden välisten säännöllisten kokousten tarkoituksena oli a) ylläpitää ja uudistaa kansainvälisiä markkinahintoja, b) olla harjoittamatta toimintaa toistensa markkinoilla ja c) jakaa eurooppalaiset suurasiakkaat yritysten kesken.

a) ***Hintojen vahvistaminen***

(66) Kartellin jäsenet sopivat sovellettavista vähimmäis- ja tavoitehinnoista. Kolmelle eurooppalaiselle suurasiakkaille myytäville nukleotideille vahvistettiin hinta, jota käytettiin sien jälkeen vertailukohtana, jonka perusteella muihin asiakkaisiin sovellettavat myyntihinnat määriteltiin. Vuosittain käytiin myös keskusteluja kolmeen suurasiakkaaseen seuraavana vuonna sovellettavasta tavoitehinnasta ([20]) (ks. esimerkiksi johdanto-osan 80, 87, 92, 94, 98, 108, 112, 113, 118–120, 124, 127–129 ja 139–141 kappale).

(67) Hinnat määriteltiin yleensä Yhdysvaltain dollareina ja Saksan markkoina. Euroopan markkinoilla Saksan markkaa käytettiin yleensä vertailuvaluuttana, joka muunnettiin kulloiseksikin kansalliseksi valuutaksi, kun hinnat ilmoitettiin kansallisille asiakkaille ja veloitettiin niiltä.

([13]) Ks. komission asiakirjojen s. 1931–1947 ja 1961–1974; ks. myös komission asiakirjojen s. 316–319; ks. myös komission asiakirjojen s. 1995; ks. myös komission asiakirjojen s. 2174–2175.
([14]) Ks. myös komission asiakirjojen s. 2170–2171.
([15]) Ajinomoto käyttää näistä muista asiakkaista (joihin eivät kuulu [...]*, [...]* ja [...]*) nimitystä "yleiset markkinat".
([16]) Ks. komission asiakirjojen s. 2170–2171.
([17]) Ks. Takedan lausunto, komission asiakirjojen s. 2170.
([18]) Ks. komission asiakirjojen s. 303 ja 1962.
([19]) Ks. komission asiakirjojen s. 2158–2161.
([20]) Ks. Takedan lausunto, komission asiakirjojen s. 2170–2171; ks. myös Daesangin lausunto, komission asiakirjojen s. 1933; ks. myös Daesangin täydentävä lausunto, komission asiakirjojen s. 1963; ks. myös Kyowan lausunto, komission asiakirjojen s. 870 ja 871; ks. myös Cheilin lausunto, komission asiakirjojen s. 304; ks. myös Ajinomoton muistion s. 2, 3 kohta, komission asiakirjojen s. 2445.

b) ***Asiakkaiden (ja markkinoiden) jakaminen***

(68) Takeda oli [...]*:n ja [...]*:n vakiintunut tavarantoimittaja ja Ajinomoto puolestaan [...]*:n vakiintunut tavarantoimittaja ([21]). Daesangin mukaan Takeda ja Ajinomoto olivat tehneet sopimuksen, jonka mukaan ne pidättäytyivät myymästä tuotteitaan toistensa eurooppalaisille asiakkaille ([22]).

(69) Suojellakseen myyntiään näille merkittäville eurooppalaisille nukleotidien käyttäjille Takeda ja Ajinomoto tekivät lisäksi tärkeimpien kilpailijoidensa kanssa sopimukset, joiden mukaisesti Takeda ja Ajinomoto ostivat tuotteita kilpailijoiltaan, minkä vastineeksi kilpailijat rajoittivat myyntiään tärkeimmille eurooppalaisille nukleotidien käyttäjille ([23]). Cheilin mukaan ([24]) japanilaisten yritysten (Takedan ja Ajinomoton) oli ostettava nukleotideja Cheililtä ja Miwonilta (Daesangilta). Korealaiset tuottajat puolestaan eivät saaneet myydä tuotteitaan kolmelle eurooppalaiselle suurasiakkaalle ja niiden oli rajoitettava Japaniin suuntautuvaa vientiä. (Ks. esimerkiksi 78, 81, 84, 86, 100–102, 108, 111, 112, 114, 116, 117, 122 ja 123 kappale.)

(70) Tämä korvausjärjestelmä, josta sovittiin asiakkaiden jakamisen lisäksi, johti myös markkinoiden jakamiseen maailmanlaajuisesti, minkä Cheil vahvistaa ([25]). Japanilaiset yritykset ostivat tuotteita korealaisilta kilpailijoiltaan vastineeksi siitä, että nämä eivät myyneet tuotteitaan tietyille asiakkaille ([26]). Koska nämä asiakkaat toimivat eri markkinoilla kuin korvaava myynti, käytännössä seurauksena oli markkinoiden jakaminen (ks. esimerkiksi 81, 82, 85, 94, 95, 100–102, 110, 112, 122, 124 ja 134 kappale.)

(71) Takeda vahvistaa, että kartellijärjestelyihin kuului kiinteästi yhteisön alueella toimivien kolmen suuren nukleotidien kaupallisen käyttäjän – [...]*, [...]* ja [...]* – kanssa tehtävien vuotuisten nukleotidien myyntisopimusten jakaminen tuottajien kesken.

([21]) Ks. Takedan lausunto, komission asiakirjojen s. 2170.
([22]) Ks. Daesangin täydentävä lausunto, komission asiakirjojen s. 4 ja 1963.
([23]) Ks. Cheilin lausunnon s. 2, 2 kohta (komission asiakirjojen s. 301); Kyowan lausunnon s. 5, 1 kohta (komission asiakirjojen s. 870); Daesangin täydentävä lausunto, s. 1963–1964.
([24]) Cheilin lausunnon s. 5, komission asiakirjojen s. 304.
([25]) Ks. Cheilin lausunnon s. 4, komission asiakirjojen s. 303.
([26]) Ks. Cheilin lausunnon s. 5 (komission asiakirjojen s. 304); ks. myös komission asiakirjojen s. 1963–1964.

TÄYTÄNTÖÖNPANO

(72) Kartellin organisaation keskeisiä piirteitä olivat säännöllisesti ja usein pidetyt kokoukset tämän päätöksen kohteena olevien yritysten välillä. On havaittu, että vuosina 1989–1998 pidettiin yli 20 monenvälistä kokousta (joihin osallistuivat kaikki kartellin jäsenet). Lisäksi osapuolet pitivät tänä ajanjaksona säännöllisiä kahdenvälisiä kokouksia (joita on havaittu pidetyn yli 35). Näissä kokouksissa esimerkiksi valmisteltiin yritysten kannanottoja monenvälisiin kokouksiin. Osapuolet olivat yhteydessä toisiinsa satunnaisesti myös puhelimitse (on havaittu noin 10 käytyä puhelinkeskustelua).

(73) Kartellikokoukset pidettiin yleensä hieman ennen kolmen eurooppalaisen suurasiakkaan kanssa käytäviä vuotuisia sopimusneuvotteluja ja niissä oli tarkoitus sopia tavoitehinnoista sekä näiden sopimusten jakamisesta ([27]). Osapuolet pitivät myös kokouksia, joissa arvioitiin tavoitehintojen toteutumista myyntineuvotteluissa ([28]), joskin usein aiempia tavoitehintoja arvioitiin ja uusista tavoitehinnoista keskusteltiin yhdessä ja samassa kokouksessa (ks. esimerkiksi 93, 94, 96, 103, 109, 118, 125, 126, 130, 131 ja 141 kappale).

(74) Lisäksi osapuolet vaihtoivat tietoja myyntihinnoista ja -määristä, joita käytettiin lähtökohtana tavoitehintojen vahvistamista koskevissa keskusteluissa ([29]) (ks. esimerkiksi 80, 96, 98, 103, 115 ja 133 kohta).

3. *ENSIMMÄISET YHTEYDENOTOT*

(75) Cheil myöntää, että kilpailijoiden välisiä kokouksia pidettiin heinäkuusta 1988 lähtien, vaikka se ensin totesikin, että vuosina 1988–1991 pidetyt kokoukset eivät näyttäneet koskeneen Euroopan talousaluetta vaan Japanin ja Aasian markkinoita ([30]).

(76) Cheil liitti vuonna 2001 antamansa lausuntoon (lausunnon liite 5) 16–28 päivänä heinäkuuta 1988 tehtyä liikematkaa koskevan kertomuksen, jossa mainitaan, että Takeda ilmoitti pitävänsä nukleotideja koskevan ”P-kokouksen” (P-meeting) ([31]) torjuakseen tiukan kilpailun, jonka Miwonin [Daesangin] markkinoilletulo aiheuttaisi, ja pyysi Cheiliä osallistumaan ”P-kokoukseen”.

([27]) Ks. Takedan lausunto, komission asiakirjojen s. 2170 ja 2171.
([28]) Ks. Takedan lausunto, komission asiakirjojen s. 2171.
([29]) Ks. Takedan lausunto, komission asiakirjojen s. 2170.
([30]) Ks. komission asiakirjojen s. 1181, 1182.
([31]) Tällä tarkoitetaan tuottajien (producers) välisiä tai hintojen vahvistamista (price-fixing) koskevia kokouksia.

(77) Takeda puolestaan katsoo kilpailijoiden välisten kokousten alkaneen vuoden 1989 paikkeilla ([32]).

(78) Kyowa on sen sijaan todennut, että japanilaisten nukleotidituottajien väliset kokoukset alkoivat viimeistään vuonna 1986, mutta niitä on saatettu pitää jo aiemminkin ([33]). Lisäksi Kyowa ilmoittaa, että sen mielestä keskeiset toimijat kokousten taustalla olivat Takeda ja Ajinomoto. Takeda vastasi suhteista Cheiliin ja Ajinomoto suhteista [Daesangiin]. Takeda oli myös ryhmän koordinaattori ([34]).

(79) Ajinomoto myöntää, että Ajinomoton edustajat pitivät vuodesta 1988 aika ajoin kokouksia Cheilin, Takedan, Kyowan ja Yamasan kanssa. Vaikka se ensin väitti, että se ei ollut kyennyt hankkimaan tietoja näissä kokouksissa vuosina 1988–1991 käsitellyistä asioista ([35]), se toimitti sittemmin useita yhteydenpitoa koskevia sisäisiä asiakirjoja kyseiseltä ajalta 17 päivänä joulukuuta 2001 päivätyssä lisämuistiossaan ([36]).

(80) Ajinomoton toimittamasta sisäisestä muistiosta käy ilmi, että japanilaisten nukleotidituottajien (Takeda, Ajinomoto, Kyowa ja Yamasa) edustajat pitivät 8 ja 10 päivänä marraskuuta 1988 kokoukset, joissa ne Euroopan markkinoiden osalta vaihtoivat tietoja ja keskustelivat ja/tai sopivat hinnoista, joita kukin yritys oli tarjonnut tai tarjoaisi kolmelle suurelle eurooppalaiselle käyttäjälle eli [...]*:lle, [...]*:lle ja [...]*:lle, sekä kalenterivuoden 1989 tavoitehinnoista Euroopan yleisillä markkinoilla, joihin kolme suurasiakasta eivät kuuluneet ([37]).

(81) Daesang ilmoittaa ([38]), että japanilaiset tuottajat ottivat siihen ensimmäisen kerran yhteyttä hieman sen jälkeen, kun se oli aloittanut nukleotidien tuotannon vuonna 1987: japanilaisten tuottajien (Daesangin sanoin ”japanilaisten tuottajien yhteenliittymän”) ja Miwonin (nykyisen Daesangin) edustajien välinen kokous pidettiin Tokiossa 5 päivänä lokakuuta 1988. Kokouksen tarkoituksena oli rajoittaa Miwonin pääsyä Japanin markkinoille ja keskustella mahdollisesta yhteistyöstä korealaisten tuottajien kanssa. Kokouksessa käydyt keskustelut johtivat Ajinomoton ja Miwonin välisen ”vastaostosopimuksen” tekemiseen 19 päivänä joulukuuta 1988. Vaikka sopimusta kutsutaan ”toimitussopimukseksi”, Daesang myöntää, että suullisesti sovitun sopimusehdon mukaan Miwonin edellytettiin olevan lisäämättä myyntiään Japaniin ja estämättä maailmanmarkkinahintoja koskevaa japanilaisten tuottajien yhteistyötä ([39]).

(82) Tätä käsitystä tukee 9 päivänä marraskuuta 1988 päivätty Miwonin sisäinen faksi, jossa viitataan Ajinomoton toimitussopimusta koskeviin neuvotteluihin todeten, että sopimukseen sisältyy uuden myynnin kieltävä ehto. Daesang katsoo tämän tarkoittaneen, että Ajinomoto oli halukas ostamaan tuotteita Miwonilta vain, jos Miwon sitoutuisi olemaan lisäämättä myyntiään Japaniin ([40]).

(83) Lisäksi Daesang toteaa, että tässä 5 päivänä lokakuuta 1988 pidetyssä kokouksessa Ajinomoto ilmaisi selvästi, että Ajinomoto tekisi vastaostot Miwonilta ja Takeda Cheililtä. Ajinomoto osti Miwonin tuotteita Takedan jakeluyritykseltä, jota se käytti hämäyskeinona ([41]).

(84) Daesang katsoo, että sopimusta koskevan aloitteen tekivät japanilaiset tuottajat ([42]), ja vahvistaa siten edellä mainitut Kyowan lausunnot, joiden mukaan keskeiset toimijat kokousten taustalla olivat Takeda ja Ajinomoto ja Takeda oli myös ryhmän koordinaattori ([43]). Näkemykseen, jonka mukaan japanilaiset tuottajat johtivat kartellin toimintaa, yhtyy myös Cheil, joka toteaa, että tapahtumien yleisenä kaupallisena lähtökohtana olivat määräävässä asemassa olevat toimijat, jotka pyrkivät suojaamaan tosiasiallista duopolia uusilta kilpailijoilta ([44]).

(85) Ajinomoto katsoo ([45]), että sen roolia on pidettävä toissijaisena verrattuna Takedaan, jonka se sanoo suunnitelleen ja panneen täytäntöön kartellitoimet. Koska Takedalla ei ollut hyvin organisoitua myyntiverkostoa Euroopan talousalueella ja koska korealaisten yritysten markkinoilletulo lisäsi kilpailupaineita, se halusi suojella johtoasemaansa [...]*:n ja [...]*:n nähden asiakkaitten jakamisen ja hintojen vahvistamisen avulla. Kilpailijoiden välisiä kokouksia koskevan aloitteen teki [Takedan edustaja]*. [Takedan edustaja]* toimi kokouksissa puheenjohtajana sekä piti avaus- ja päätöspuheet. Kokousten aikana hän johti keskustelua ja laati ristitaulukkoja piirtotaululle. Takeda esitti ponnekkaan valituksen, jos se sai tietoonsa, että muut yritykset olivat myyneet tuotteitaan etukäteen vahvistettua hintaa halvemmalla [...]*:lle ja [...]*:lle ([46]).

([32]) Ks. komission asiakirjojen s. 2170.
([33]) Ks. komission asiakirjojen s. 869.
([34]) Ks. komission asiakirjojen s. 869.
([35]) Ks. komission asiakirjojen s. 2030.
([36]) Ks. komission asiakirjojen s. 2256–2299.
([37]) Ks. komission asiakirjojen s. 2264–2269.
([38]) Ks. täydentävä lausunto, s. 2, 1 kohta.
([39]) Ks. komission asiakirjojen s. 1962; ks. myös komission asiakirjojen s. 986–989.
([40]) Ks. komission asiakirjojen s. 1962 ja 990–992.
([41]) Daesangin täydentävä lausunto, s. 3; ks. myös lausunnon liitteet K ja L.
([42]) Ks. komission asiakirjojen s. 1961, 1962.
([43]) Ks. Kyowan lausunnon s. 4, komission asiakirjojen s. 869.
([44]) Ks. Cheilin lausunnon s. 2, 2 kohta, komission asiakirjojen s. 301.
([45]) Ks. komission asiakirjojen s. 2557, 2558.
([46]) Komission asiakirjoista ilmenevät tosiseikat ovat ristiriidassa tämän kanssa. Ajinomoton sisäisessä muistiossa (ks. 30.6.2000 päivätyn Ajinomoton muistion liite 11, komission asiakirjojen s. 2496–2499) todetaan, että Ajinomoton alan johtavana tuottajana sekä Takedan oli otettava käsiinsä johto hinnankorotuskilpailussa, vaikka tämä todennäköisesti kohtaisikin vastustusta. Riskien ottamista pidettiin kuitenkin välttämättömänä; ks. myös Ajinomoton muistion liitteet 7 ja 8, komission asiakirjojen s. 2483–2488.

(86) Daesangin mukaan Takedan ja Miwonin välillä tehtiin myös vastaostosopimus maaliskuun 1989 alussa. Daesangin mukaan Ajinomoto neuvotteli tämän sopimuksen Miwonin puolesta. Komissio toteaa, että väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa Ajinomoto kiistää neuvotelleensa Takedan kanssa tehdyn sopimuksen Miwonin puolesta. Takedan kanssa tehdyn sopimuksen ehtojen mukaan Miwon (nykyinen Daesang) ei saanut lisätä myyntiään Japaniin, Miwonin oli tehtävä japanilaisten tuottajien kanssa yhteistyötä nukleotidien maailmanmarkkinahinnan nostamiseksi ja Miwonin on tehtävä yhteistyötä kolmen suurasiakkaan ([...]*, [...]* ja [...]*) kanssa (eli pidätyttävä myymästä tuotteitaan niille).

4. *KARTELLISOPIMUKSEN TOIMINTA*

(87) Liikematkaa koskevan kertomuksen ([47]) mukaan nukleotidituottajien välinen kokous (johon Cheil osallistui) pidettiin 7 ja 23 päivän maaliskuuta 1989 välisenä aikana. Kertomuksesta käy ilmi, että osanottajat sopivat Korean Kyung Jussa 7 päivänä kesäkuuta 1989 pidettävästä uudesta kokouksesta (jossa Daesangin mukaan sovittiin vuoden 1989 tavoitehinnoista).

(88) Miwon Japanin Mitralle ([48]) osoittamassa, 30 päivänä toukokuuta 1989 päivätyssä sisäisessä faksissa ([49]) mainitaan Ajinomotolle toimitettavien tuotteiden lisäksi lähestyvä Korean Kyung Jussa 6 ja 7 päivänä kesäkuuta 1989 pidettävä nukleotidialan kokous kilpailijoiden kanssa; kokoukseen odotettiin Takedan, Ajinomoton, Miwonin ja kahden muun tuottajan edustajia.

(89) Daesang toteaa uskovansa, että vuoden 1989 tavoitehinnat määriteltiin tässä 6 ja 7 päivänä kesäkuuta 1989 pidetyssä tuottajien kokouksessa ([50]).

(90) Tämä kokous vahvistetaan 9 päivänä kesäkuuta 1989 päivätyssä Ajinomoton sisäisessä faksissa, jossa todetaan Takedan kertoneen korealaisille kaksi päivää aiemmin Koreassa pidetyssä kokouksessa, että [...]* oli vastaanottanut pyynnön alentaa 27,50 Yhdysvaltain dollarin suuruista CIF-hintaa vallitsevan markkinahinnan tasolle ([51]).

(91) Ajinomoton sisäisestä faksista, joka on päivätty 13 päivänä heinäkuuta 1989, käy ilmi, että Ajinomoton Euroopan myyntipistettä oli pyydetty tutkimaan ja vahvistamaan tietonsa Takedan nukleotidien myyntihinnasta [...]*:lle ja [...]*:lle sekä tiedot Takedan ja muiden tuottajien alhaisesta myyntihinnasta ja myyntimääristä Länsi-Saksassa, Ranskassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Sveitsissä ja Espanjassa; tietojen avulla oli tarkoitus valmistautua lähestyvään, Taiwanissa 7 päivänä elokuuta 1989 pidettävään neljän japanilaisen ja kahden korealaisen nukleotidituottajan väliseen kokoukseen. Muuta tietoa ei ole saatavana siitä, pidettiinkö 7 päiväksi elokuuta 1989 suunniteltu kokous vai ei.

([47]) Ks. Cheilin vuonna 2001 antaman lausunnon liite 5, komission asiakirjojen s. 2616–2619.
([48]) Miwonin tytäryhtiö Miwon Trading and Shipping Company.
([49]) Ks. komission asiakirjojen s. 1963–1965.
([50]) Ks. komission asiakirjojen s. 1965.
([51]) Ks. komission asiakirjojen s. 2259 ja 2270–2272 (Ajinomoton 17.12.2001 antaman täydentävän lausunnon s. 3 ja todistuskappale 2).

(92) Takedan, Ajinomoton, Cheilin, Miwonin ja kahden muun tuottajan edustajat pitivät 5 päivänä lokakuuta 1989 ANA-hotellissa Tokiossa kokouksen, jossa keskusteltiin suurasiakkaitten kanssa käytävissä tulevissa neuvotteluissa käsiteltävistä hinnoista, Euroopan markkinat vuonna 1990 mukaan luettuina, ja arvioitiin vuoden 1989 hintasopimuksen täytäntöönpanoa ([52]).

(93) On kuitenkin syytä todeta, että Daesangin mukaan 5 päivänä lokakuuta 1989 pidetty kokous itse asiassa koostui useista kokouksista. Eurooppalaisiin asiakkaisiin vuosina 1989 ja 1990 sovellettavista hinnoista käytiin kahdenvälisiä keskusteluja Takedan ja Miwonin sekä Takedan ja Cheilin kesken. Takeda ilmoitti Miwonille, että Cheil olisi periaatteessa mukana yhteistyössä, mikä osoittaa, että Takeda oli aiemmin pitänyt kokouksen Cheilin kanssa ([53]). Loppukokous pidettiin samana päivänä klo 17.00, mutta siinä käsiteltiin lähinnä [...]* markkinoihin liittyviä kysymyksiä.

(94) Todettiin, että nukleotidien tavoitehinnan ja todellisen hinnan välillä oli valtava ero. Keskustelu vuoden 1990 tavoitehinnoista (Eurooppa mukaan luettuna) perustui Takedan toimittamiin Euroopan markkinoita koskeviin vuoden 1990 suuntaviivoihin, joissa esitettiin kolme erilaista tavoitehintaa asiakkaan tilaaman määrän perusteella (suuret, keskisuuret ja pienet asiakkaat). Lisäksi Daesang katsoo, että ottaen huomioon [...]*:n ostajan odotetun korealaisvierailun Takeda neuvoi Miwonia tarjoamaan [...]*:lle suuntaviivojen mukaisen hinnan (suuntaviivat esitetään jäljempänä).

(A) Euroopan markkinat – ehdotetut suuntaviivat vuodelle 1990

Hinta (CIF)	Asiakasryhmä	Huomautukset
30 USD/kg	Yli 1 000 kg (suurasiakkaat)	Yksi tilauserä
31 USD/kg	500–1 000 kg (keskisuuret asiakkaat)	Yksi tilauserä
32 USD/kg	Alle 500 kg (pienasiakkaat)	Yksi tilauserä

Lähde: Daesangin täydentävän lausunnon liitteet J ja L ([54]).

(95) Lisäsi Takeda totesi 5 päivänä lokakuuta 1989 pidetyn kokouksen aikana Euroopan olevan Takedalle kuuluva alue ([55]).

([52]) Ks. komission asiakirjojen s. 2174, 1009–1015, 1016–1024 ja 1025–1032.
([53]) Ks. komission asiakirjojen s. 1965.
([54]) Ks. Ajinomoton 17.12.2001 antaman täydentävän lausunnon s. 4, komission asiakirjojen s. 2260.
([55]) Ks. komission asiakirjojen s. 1009.

(96) Daesangin täydentävän lausunnon liite M ([56]) on Miwonin 5 päivänä lokakuuta 1989 pidetyn kokouksen jälkeen lähettämä sisäinen faksi, jossa todetaan, että (Miwonin) pääkonttorin lähtökohtana on pyrkiä noudattamaan japanilaisten yritysten perustavaa yhteistyökehystä. Lisäksi siinä todetaan, että vuonna 1989 japanilaiset tuottajat myivät tuotteitaan Euroopan markkinoilla tavoitehintaa paljon alhaisemmilla hinnoilla. Tämän vuoksi pidettiin kyseenalaisena, noudattaisivatko japanilaiset yritykset edellä esitettyjä hinnoittelun suuntaviivoja sopimuskaudella 1990.

(97) Edellä mainittujen suuntaviivojen olemassaolon vahvistaa 6 päivänä lokakuuta 1989 päivätty Ajinomoton sisäinen faksi, jossa todetaan, että suuntaviivat on toimitettu korealaisille tuottajille. Japanilaisia tuottajia varten niiden tilalle vaihdettiin kuitenkin erilliset suuntaviivat, joiden mukaisia "ohjehintoja" olisi sovellettava vuonna 1990: suurilta käyttäjiltä 28 Yhdysvaltain dollaria (52,20 Saksan markkaa) kilogrammalta ja muilta asiakkailta (yleisten markkinoiden suurasiakkailta) 30 Yhdysvaltain dollaria (55,80 Saksan markkaa) kilogrammalta ([57]).

(98) Ajinomoton sisäisessä faksissa, joka on päivätty 19 päivänä joulukuuta 1989, kerrotaan mainittuna päivänä pidetystä japanilaisten tuottajien välisestä kokouksesta, jonka aiheena olivat nukleotidien hinnat Euroopassa vuonna 1990. Faksin mukaan Takeda totesi aloittaneensa neuvottelut [...]*:n ja [...]*:n kanssa kahden äskettäisen Euroopan-matkan aikana, mutta yhteisymmärrykseen ei ollut päästy. Takedan tarjoushinta [...]*:lle oli 27,50 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta mutta Takeda halusi korjata tarjoushinnaksi 26 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta. Takedan neuvottelut [...]*:n kanssa olivat vielä kesken ([58]).

(99) Kuten edellä todettiin, kartellin osapuolten välillä oli myös satunnaisia kahdenvälisiä yhteydenottoja. Daesangin täydentävän lausunnon liitteisiin N ja O sisältyvät asiakirjat ovat hyviä esimerkkejä tästä.

(100) Daesangin täydentävän lausunnon liitteeseen N ([59]) sisältyy Mitran Miwon Japanille lähettämä, 22 päivänä marraskuuta 1989 päivätty sisäinen faksi, jossa ilmaistiin selkeästi Takedan ehdotus, jonka mukaan Takeda hyväksyisi Miwonilta heikompilaatuisia tuotteita osana vastaostojärjestelyä, jos Miwon suostuisi rajoittamaan myyntiään [...]*:lle ja [...]*:lle.

(101) Daesangin täydentävän lausunnon liite O ([60]) koskee Takedan 28 päivänä marraskuuta 1989 lähettämää teleksiä, jonka Miwon sai vasta muutamia päiviä myöhemmin ja jossa luetellaan sen Miwonilta vuonna 1990 tehtäviä ostoja koskevat ehdot ja johon sisältyy myös Takedan Miwonille esittämä pyyntö tehdä [...]*:lle ja [...]*:lle tietty hintatarjous ja tämän jälkeen vahvistaa tämän pyynnön noudattaminen.

(102) Daesangin ei omien sanojensa mukaan ollut enää halukas tekemään [...]*:ta ja [...]*:ta koskevaa hinnoitteluyhteistyötä vuonna 1991, ellei Takeda suostuisi ostamaan siltä vähintään 20 tonnia nukleotideja, eikä se ollut halukas tekemään [...]*:ta koskevaa yhteistyötä, ellei Takedan ostojen kokonaismäärä olisi 40 tonnia. Sen 10 päivänä marraskuuta 1990 päivätyssä faksissa ([61]) todettiin, että asiasta oli keskusteltu Takedan [...]*:n kanssa tämän vieraillessa Mitrassa 7 päivänä marraskuuta 1990. Faksissa mainittiin, että Mitra suostui tekemään yhteistyötä kaikilta osin [maailman]markkinahinnan nostamiseksi. Tulevaisuudessa se kuitenkin halusi viedä tuotteitaan vapaasti Eurooppaan tietyille asiakkaille, joten halusi vuonna 1991 tehdä yhteistyötä vain [...]*:n ja [...]*:n osalta. Lisäksi [...]* ja muut asiakkaat pyysivät siltä jatkuvasti tarjouksia ja odottivat sopimusten vahvistamista, mikäli mahdollista. Jos Mitra vastedeskin noudattaisi Takedan pyyntöä ja pyytäisi korkeampaa hintaa, Mitra piti varmana, että se ei saisi lainkaan sopimuksia. Samaa asiaa käsitellään 19 päivänä marraskuuta 1990 päivätyssä sisäisessä faksissa ([62]). Vastaostojärjestelyjen täsmälliset ehdot olivat myös pääaiheena Tokiossa 1 päivänä toukokuuta 1991 pidetyssä Ajinomoton, Takedan jakeluyrityksen ja Miwonin välisessä kokouksessa ([63]).

(103) Kyowan lausunnon ([64]) mukaan Takedan [...]* ilmoitti Takedan hinnat [...]*:lle ja [...]* Kyowalle tammikuussa 1991 pidetyssä kokouksessa sen jälkeen kun hän oli soittanut puhelimitse Kyowassa työskentelevälle kollegalleen ja ilmoittanut Takedan haluavan nostaa nämä hinnat tietylle tasolle lokakuusta 1991 lähtien.

(104) Ajinomoto toimitti Takedan vuotta 1992 koskevien nukleotidineuvottelujen tilanteesta laaditun sisäisen muistion, joka oli todennäköisesti laadittu 21 päivänä marraskuuta 1991. Muistion mukaan Takeda ilmoitti Ajinomotolle vuoden 1992 sopimuksesta, että Takeda pyrki nostamaan dollarimääräistä hintaa kahdella dollarilla (28,50 Yhdysvaltain dollariin), mutta neuvottelut olivat hyvin hankalia, koska paikallisena valuuttana ilmaistuna hinnankorotus olisi vaihtokurssin vuoksi merkittävä. Lisäksi Takeda valitti, että [...]* sai Ajinomotolta halvempia tarjouksia (17,20 Yhdysvaltain dollaria, Takedan tarjous 17,70 Yhdysvaltain dollaria) ja pyysi Ajinomotoa ilmoittamaan vuoden 1992 tarjoushinnaksi 18 Yhdysvaltain dollaria, joka olisi korkeampi kuin Takedan hinta ([65]).

([56]) Ks. komission asiakirjojen s. 1033–1036.
([57]) Ks. komission asiakirjojen s. 2260.
([58]) Ks. Ajinomoton 17.12.2001 antaman täydentävän lausunnon s. 4, komission asiakirjojen s. 2260.
([59]) Ks. komission asiakirjojen s. 1037, 1038.
([60]) Ks. komission asiakirjojen s. 1039, 1040.
([61]) Ks. komission asiakirjojen s. 1041–1044.
([62]) Ks. komission asiakirjojen s. 1045–1050.
([63]) Ks. komission asiakirjojen s. 1051–1054.
([64]) Ks. komission asiakirjojen s. 871.
([65]) Ks. Ajinomoton 17.12.2001 antamaan täydentävään lausuntoon liitetty todistuskappale 7, komission asiakirjojen s. 2285–2287; ks. myös todistuskappale 8, s. 2288–2290. Ensimmäinen tarjoushinta (28,50 Yhdysvaltain dollaria) koskee I&G-tuotteita (IMP:n ja GMP:n yhdistelmää) ja toinen tarjoushinta (17,20–18 Yhdysvaltain dollaria) IMP:tä.

(105) Kiinnijäämisriskin pienentämiseksi kilpailijoiden välisiin kokouksiin kutsuttiin toisinaan vain muutamia yrityksiä, jotka sitten toimivat joidenkin muiden kilpailijoiden puolesta. Esimerkiksi Daesang esittää ([66]), että 27–28 päivänä huhtikuuta 1992 järjestettiin kaksipäiväinen korkean tason kokous, johon osallistuneet Daesangin, Cheilin ja Ajinomoton pääjohtajat toimivat myös muiden japanilaisten tuottajien puolesta, koska Ajinomoton mukaan olisi näyttänyt epäilyttävältä, jos kaikki japanilaiset tuottajat olisivat yhdessä menneet Koreassa pidettyyn kokoukseen.

(106) Tämän kokouksen aikana keskusteltiin nukleotideihin liittyvästä yhteistyöstä. Daesang uskoo, että Ajinomoto myös osallistui kokoukseen muiden japanilaisten tuottajien (muun muassa Takedan) puolesta ([67]).

(107) Daesang toteaa, että Miwonin edustajat osallistuivat Koreassa 30 päivänä kesäkuuta 1992 pidettyyn kokoukseen Takedan edustajien kanssa. Kokouksessa käsitellyistä asioista ei kuitenkaan ole annettu tietoja ([68]).

(108) Vuoden 1993 tavoitehinnoista keskusteltiin Tokiossa 20 päivänä elokuuta 1992 pidetyssä kokouksessa. Daesangin lausunnon mukaan kokouksessa käsiteltiin yhteistyötä nukleotidien kansainvälisen markkinahinnan määrittelemiseksi, vastaostoja ja [...]* markkinoille suuntautuvaa myyntiä koskevia rajoituksia. Takedan mukaan lopullisena tavoitteena oli määritellä yksi maailmanmarkkinahinta, joka käsittäisi myös Japanin markkinat ja jolla japanilaiset tuottajat ostaisivat huomattavan määrän korealaisten tuottajien tuotteita. Kokouksessa esitetty maailmanmarkkinoiden tavoitehinta ([...]*) oli 30 ja 32 Yhdysvaltain dollarin välillä. Kokoustauon jälkeen päästiin yksimielisyyteen maailmanmarkkinoiden tavoitehinnasta. Daesangin mukaan oli selvää, että japanilaiset yritykset olivat keskustelleet kaikista kysymyksistä keskenään ennen kokousta ja olivat sopineet yhtenäisestä esiintymisestä ([69]). Lausuntonsa tueksi Daesang on esittänyt jäljennöksen tavoitehinnastosta, jonka Takeda oli laatinut 20 päivänä elokuuta 1992 pidettyä kokousta varten. Hinnaston mukaan Euroopassa sovellettavat tavoitehinnat olisivat 48 Saksan markkaa kilogrammalta ja kolmen suurasiakkaan osalta 45 Saksan markkaa kilogrammalta ([70]). Cheilin mukaan japanilaiset tuottajat toivoivat tässä kokouksessa, että Euroopan hinnat ilmoitettaisiin ainoastaan paikallisena valuuttana ([71]).

(109) Osanottajat kokoontuivat jälleen 28 päivänä tammikuuta 1993 Tokioon arvioimaan täytäntöönpanotoimia 20 päivänä elokuuta 1992 määritellyn tavoitehinnan saavuttamiseksi. Tässä kokouksessa osapuolet päättivät myös vuonna 1992 määritellyn tavoitehinnan tarkistamistarpeesta, ja tarkastelivat eri tapoja toteuttamiseksi. Daesangin mukaan molemmat korealaiset tuottajat pitivät hintojen korottamista liian vaivalloisena ja pyysivät japanilaisilta tuottajilta lupaa myydä tavoitehintaa halvemmalla hinnalla. Japanilaiset tuottajat eivät suostuneet tähän. Japanilaiset perustelivat kieltäytymistään muun muassa sillä, että korealaiset voisivat myydä tuotteitaan Eurooppaan halvemmalla hinnalla, koska niiden ei yhteisön tullietuusjärjestelmän (GSP) ansiosta tarvinnut maksaa tullia. Vaikka osapuolet eivät ilmeisesti päässeetkään yksimielisyyteen siitä, kuinka tavoitehinta saavutettaisiin, kaikki vahvistivat tavoitehinnan ([72]).

(110) Lisäksi keskusteltiin alueellisista hinnoista, jotta voitaisiin todeta, noudattivatko yritykset Tokiossa 20 päivänä elokuuta 1992 pidetyssä kokouksessa sovittuja maailmanmarkkinoiden tavoitehintoja. Erityisesti keskusteltiin [...]*:ssa, [...]*:ssa ja Euroopassa sovelletuista hinnoista. Myös kolmeen eurooppalaiseen suurasiakkaaseen liittyvästä yhteistyöstä käytiin yleistä keskustelua ([73]).

(111) Ajinomoto, Takeda, Miwon ja Cheil kokoontuivat uudelleen Japanin Fukuokaan 2 päivänä maaliskuuta 1993. Kokouksessa tarkistettiin eri alueilla sovellettavia vuoden 1993 tavoitehintoja. Lisäksi käytiin keskusteluja vastaostosopimusten ehtojen selkeyttämiseksi, koska yhteistyö ei ollut aina sujunut niin kitkattomasti kuin japanilaiset tuottajat olisivat halunneet. Cheil toteaa, että kokouksessa tehty yritys yhteisön alueella sovellettavan hinnan määrittelemiseksi epäonnistui, koska korealaiset tuottajat halusivat soveltaa erilaista hintaa yhteisön tullietuusjärjestelmästä saamansa edun vuoksi. Cheil päättelee, että nimenomaan korealaisten yritysten toimintatapa esti järjestelmän tehokkaamman toiminnan ([74]).

(112) Daesangin kyseisestä kokouksesta laatima pöytäkirja ([75]) antaa kuitenkin yksityiskohtaisemman kuvan tapahtumien kulusta. Daesangin mukaan kokousta johti aluksi Ajinomoton varatoimitusjohtaja, joka uhkasi lopettaa vastaostojärjestelyt, jos korealaiset yritykset edelleen laiminlöisivät kolmeen suurasiakkaaseen liittyvän yhteistyön, joka tarkoitti sovitun maailmanmarkkinahinnan soveltamisen jatkamista ja Japaniin suuntautuvan myynnin rajoittamista. Cheil ja Daesang olivat samaa mieltä siitä, että vastaostokäytännöstä oli pidettävä kiinni, minkä vuoksi ne sopivatkin japanilaisten tuottajien kanssa yhteistyöponnistelujensa tehostamisesta. Daesang toteaa, että se suostui tekemään kolmeen suurasiakkaaseen liittyvää yhteistyötä mutta halusi toisaalta Ajinomoton ja Takedan ostavan Daesangilta aiempaa suurempia nukleotidimääriä. Lopuksi käytiin keskustelua siitä, kuinka yhteistyötä voitaisiin tehdä toteuttaa, säännellä ja lujittaa.

([66]) Ks. komission asiakirjojen s. 1970, 1971.
([67]) Ks. komission asiakirjojen s. 1061–1066.
([68]) Ks. komission asiakirjojen s. 1067, 1068.
([69]) Ks. komission asiakirjojen s. 1069 ja 1070, 1071; ks. myös komission asiakirjojen s. 392, 393.
([70]) Daesangin mukaan nämä hinnat koskevat I&G-tuotteita. IMP:n ja GMP:n hintojen muuntotaulukko esitetään erikseen saman tavoitehinnaston alaosassa.
([71]) Ks. Cheilin lausunnon s. 4, 2 kohta.
([72]) Ks. komission asiakirjojen s. 1072, 1073.
([73]) Ks. komission asiakirjojen s. 1072, 1073.
([74]) Ks. Cheilin lausunnon s. 5, 5 kohta.
([75]) Ks. komission asiakirjojen s. 395, 396.

(113) Loppuvuoden 1993 aikana Takedan ja Ajinomoton edustajat tekivät vielä useita vierailuja Miwoniin. Näiden vierailujen aikana keskusteltiin samoista aiheista eli kolmeen suurasiakkaaseen liittyvästä yhteistyöstä ja maailmanmarkkinahinnoista ([76]).

(114) Lisäkokouksia pidettiin Soulissa ja Tokiossa ja osapuolet pitivät säännöllisesti yhteyttä puhelimitse (Takedan ja Cheilin väliset kokoukset 7 ja 26 päivänä toukokuuta 1993 ja 30 päivänä elokuuta 1993, Ajinomoton, Takedan, Cheilin ja Miwonin välinen kokous 7 päivänä heinäkuuta 1993). Useimmat näistä yhteydenotoista koskivat joko vastaostosopimusten täytäntöönpanoa (eli hintoja ja määriä) tai valituksia, joiden mukaan jokin (korealainen) osapuoli ei ollut noudattanut tavoitehintoja.

(115) Myös tiettyihin asiakkaisiin sovellettavista hinnoista keskusteltiin. Esimerkiksi Takeda soitti 13 päivänä syyskuuta 1993 Cheilille ilmoittaakseen tälle hinnoista, joita olisi sovellettava kolmeen eurooppalaiseen suurasiakkaaseen ([...]*, [...]* ja [...]*). Lisäksi keskusteltiin IMP:n, GMP:n ja I&G-tuotteiden hinnoista (ks. Cheilin lausunto).

(116) Cheil ja Takeda pitivät 25 päivänä tammikuuta 1994 kokouksen, jossa keskusteltiin vastaostosopimuksen jatkamisesta. Määrä ja hinta päätettiin pitää vuoden 1993 tasolla. Cheilin mukaan Takeda valitti siitä, että Cheil ei noudattanut voimassa olevia Eurooppaa, [...]*:ta ja [...]*:ta koskevia järjestelyjä. Takedan sanotaan valittaneen Cheilille esimerkiksi siitä, että [...]* oli pyytänyt Takedaa alentamaan IMP:n hinnan 16,5 Yhdysvaltain dollariin kilogrammalta sen jälkeen kun Cheil oli esittänyt tällaisen hintatarjouksen [...]*:lle.

(117) Cheil katsoo, että sen laatimasta kokouspöytäkirjasta käy selvästi ilmi, että vakiintuneet japanilaiset tuottajat johtivat kokousta. Japanin teollisuuden vastaostoja koskevien Cheilin ja Takedan välisten keskustelujen jälkeen Takedan kerrotaan todenneen, että lopullinen päätös asiasta tehtäisiin Ajinomoton ja Takedan välisessä kokouksessa ([77]).

(118) Kokous pidettiin 25 päivänä elokuuta 1994 Tokiossa ([78]). Cheilin ja Miwonin kokouksen pöytäkirjat osoittavat, että tässä kokouksessa keskusteltiin nukleotidien kansainvälisistä markkinahinnoista ja myyntihinnoista. Osapuolet vaihtoivat ajatuksia uusista sovellettavista tavoitehinnoista. Japanilaiset halusivat nostaa kansainvälisiä hintoja. Kyseistä kokousta koskevan Cheilin kertomuksen ([79]) mukaan Takeda ehdotti, että osapuolet nostaisivat hinnan kerralla 30 Yhdysvaltain dollariin kilogrammalta, kun taas muut ehdottivat hintojen nostamista asteittain 1–2 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta. Cheil toteaa japanilaisten valittaneen siitä, että korealaiset yritykset eivät noudattaneet sovittuja hintoja.

([76]) Ks. komission asiakirjojen s. 1935.
([77]) Ks. komission asiakirjojen s. 306.
([78]) Daesang toteaa, että japanilaiset tuottajat olivat pitäneet 24.8.1994 esikokouksen, jossa ne valmistelivat 25.8.1994 pidettävää kokousta kahden korealaisen tuottajan kanssa (ks. sen lausunnon s. 5, komission asiakirjojen s. 1935).
([79]) Katso komission asiakirjojen s. 392, 393.

(119) Lopuksi osapuolet keskustelivat kolmeen eurooppalaiseen suurasiakkaaseen liittyvästä yhteistyöstään. Erityisesti on syytä mainita, että Ajinomoto pyysi Cheiliä ja Daesangia pidättymään myymästä tuotteitaan [...]*:lle. Kokouksen päätteeksi sovittiin, että syyskuun 1994 puolivälissä pidettäisiin toinen kokous, jossa käsiteltäisiin ensisijaisesti seuraavia asioita: a) hinnankorotus: tavoitehinnaksi 30 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta; ja b) Cheilin ja Miwonin suhtautuminen kolmeen suurasiakkaaseen (erityisesti [...]*) ([80]).

(120) Aiemmin, 7 ja 8 päivänä heinäkuuta 1994, japanilaiset ja korealaiset tuottajat olivat pitäneet kokouksen Eurooppaa koskevasta hintatarjouksesta vuodelle 1995. Cheilin laatimasta kokouspöytäkirjasta käy ilmi, että japanilaiset tuottajat vaatimalla vaativat hintojen korottamista vuonna 1995. Korealaisia tuottajia pyydettiin esittämään hintatarjous, joka olisi kilogrammaa kohti kaksi Yhdysvaltain dollaria alhaisempi kuin japanilaisten tuotteiden hinta. Pöytäkirjan jatkona on sisäinen muistio, jonka viesti on selkeä: hintojen korottamista vaadittiin korealaisten tuottajien vähäisyyden ja jenin vahvistumisen perusteella ([81]).

(121) Cheilin mukaan Soulin Hotel Lottessa pidettiin 6 päivänä lokakuuta 1994 Ajinomoton, Takedan ja Cheilin välinen kokous, jossa keskusteltiin korealaisten osallistumisesta kolmea suurasiakasta koskevaan yhteistyöhön Euroopassa. Muita esityslistan asioita olivat korealaisten yhteistyö [...]* markkinoilla ja yleiskatsaus [...]* markkinoista (Cheilin tuotteiden myynti [...]* asiakkaalle mukaan luettuna; tämä oli jo aiheuttanut kiistoja Cheilin ja japanilaisten tuottajien välillä). Cheil toteaa, että se ei tehnyt tässä kokouksessa mitään sitoumuksia, mitä se perusteli Miwonin poissaololla ([82]).

(122) Ajinomoton sisäisessä faksissa, joka on päivätty 17 päivänä lokakuuta 1994, kerrotaan Miwonin, Cheilin ja Ajinomoton välisestä puhelinkeskustelusta, jonka aikana Ajinomoto pyysi Cheiliä esittämään hintatarjouksen eurooppalaiselle [...]*:lle viikkoa ennen Ajinomoton hintatarjousta kyseiselle yritykselle. Cheil vastasi, että he suostuvat pyyntöön, jos Miwon suostuu siihen ensin. Hintatarjouksesta Cheil totesi, että se neuvoi henkilöstöään tarjoamaan tuotteitaan 49,50 Saksan markalla kilogrammalta, mutta kieltäytyi tarjoamasta tuotteitaan 50 Saksan markalla kilogrammalta. Miwon vaati, että Ajinomoton oli ostettava Miwonilta lisäerä tuotteita, jolloin Miwon hyväksyisi Ajinomoton pyynnön tarjota tuotteitaan [...]*:lle korkealla hinnalla.

(123) Takeda ja Miwon pitivät Soulissa 6 päivänä helmikuuta 1995 kokouksen ([83]), jossa ne keskustelivat nukleotidien maailmanmarkkinahinnoista ja vastaostojen ehdoista.

([80]) Ks. komission asiakirjojen s. 397–404.
([81]) Ks. Cheilin lausunnon s. 6 ja liite 5.
([82]) Ks. komission asiakirjojen s. 307.
([83]) Ks. komission asiakirjojen s. 1937 ja 405–410.

(124) Takedan pääkonttorissa Tokiossa pidettiin kokous 16–17 päivänä lokakuuta 1995. Siihen osallistuivat Ajinomoto, Takeda, Cheil ja Daesang. Daesangin mukaan tämän kokouksen aikana keskusteltiin nukleotidien maailmanmarkkinoista ja kolmea suurasiakasta koskevasta tilanteesta. Keskustelujen aiheena olivat käyvät hinnat eri maissa ja eri alueilla (Eurooppa mukaan luettuna) sen selvittämiseksi, saavutettiinko tavoitehinnat vai olisiko niitä syytä tarkistaa. Ajinomoto esitti hinnat, joita muiden tuottajien olisi sovellettava [...]*:lle tehtävissä tarjouksissa, ja muut tuottajat suostuivat tähän. Takedan kerrotaan tehneen samoin [...]*:n ja [...]*:n suhteen, ja muut suostuivat tähän, Ajinomoto mukaan luettuna ([84]).

(125) Ennen tätä kokousta pidettiin useita muita osapuolten kahdenvälisiä kokouksia sekä neljän tuottajan välisiä kokouksia. Daesang toteaa, että huhtikuun 1995 ja 16 päivän lokakuuta 1995 välisenä aikana se osallistui Ajinomoton kanssa kolmeen tai neljään kokoukseen Mitran pääkonttorissa Soulissa ja yhteen tai kahteen kokoukseen Takedan kanssa samoissa tiloissa. Hotel Lotten kokoushuoneessa pidettiin kaksi tai kolme kokousta, joihin kaikki neljä tuottajaa osallistuivat. Kussakin kokouksessa osapuolet tarkastelivat eri alueilla sovellettavia hintoja sen selvittämiseksi, saavutettiinko aiemmin sovitut tavoitehinnat ja olisiko ne syytä pitää ennallaan vai olisiko niitä alennettava tai nostettava. Osaa tavoitehinnoista nostettiin (toisin sanoen [...]*:n tavoitehinta pidettiin ennallaan vaikka se muutettiinkin paunahinnaksi kilohinnan asemesta). Osapuolet myös keskustelivat ja sopivat markkinahintojen nostamisesta eri alueilla, mikä olisi lähtökohtana kolmeen eurooppalaiseen suurasiakkaaseen sovellettavan hinnan korottamiselle ([85]).

(126) Kartellin osapuolet tapasivat Soulissa joulukuussa ja keskustelivat yhteistyöstä vuonna 1995. Kokousraportin ([86]) mukaan Ajinomoto johti kokousta ja kiitti kaikkia vuoden 1995 aikana tekemästään yhteistyöstä, jonka seurauksena nukleotidien hinnankorotukset oli pantu tosiasiallisesti täytäntöön, sekä pyysi jokaista jatkamaan yhteistyötä vuonna 1996 nukleotidien hintojen korottamiseksi edelleen. Daesangin palveluksessa olevan C. H. Kimin kerrotaan sanoneen, että hän ja muut osanottajat osoittivat yksimielisyytensä joko nyökkäämällä tai sanomalla jotakin tähän viittaavaa.

(127) Daesangin lausunnon ([87]) mukaan neljä tuottajaa (Takeda, Ajinomoto, Daesang ja Cheil) pitivät 7 päivänä maaliskuuta 1996 Soulissa kokouksen, jossa vahvistettiin kolmeen suurasiakkaaseen sovellettavat tavoitemyyntihinnat vuonna 1996. Ajinomoto ehdotti kansainväliseksi tavoitehinnaksi 35 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta. Takeda teki Euroopan markkinoita yleisesti koskevan ehdotuksen, että uutta hintaa olisi sovellettava elokuun 1996 loppuun mennessä. Ajinomoto ehdotti, että hinnaksi olisi määriteltävä 51 Saksan markkaa kilogrammalta. Takeda toimitti komissiolle jäljennöksen kyseistä kokousta koskevasta raportistaan ([88]).

(128) Tämän kokousmuistion mukaan osanottajat olivat yksimielisiä siitä, että hintoja olisi korotettava vuoden 1996 aikana. Kukin yritys vahvisti, että se ei muuttaisi senhetkisiä toimitusmääriään, ja yhtyi näkemykseen, jonka mukaan hintojen korottaminen olisi ensisijainen tavoite. Kokousmuistion mukaan osanottajat keskustelivat keinoista hintojen korottamiseksi vuonna 1996 unohtamatta kolmea (eurooppalaista) suurasiakasta koskevaa hintasuunnitelmaa vuodelle 1997. Sovittiin, että kolmeen suuryritykseen sovellettava dollarimääräinen tavoitehinta olisi 35 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta (mikä merkitsi noin 10 prosentin korotusta). Tämän hinnan saavuttamiseksi nukleotidituottajat päättivät laatia hinnankorotusaikataulun, jonka mukaisesti yleisten markkinoiden kilohinnat olisivat 35 Yhdysvaltain dollarin tasolla syys- tai lokakuuhun [1996] mennessä.

(129) Ajinomoto ehdotti Miwonille 21 päivänä toukokuuta 1996 kokousta, jossa käsiteltäisiin Miwonin alhaisia myyntihintoja Euroopassa, ja Miwon suostui ehdotukseen. Euroopan osalta Ajinomoto ilmoitti Miwonille neuvottelevansa eurooppalaisten asiakkaiden kanssa vuoden 1996 jälkipuoliskolla sovellettavasta hinnasta, mutta hinnankorotus Saksassa ja Espanjassa olisi hyvin vaikea toteuttaa. Ajinomoto totesi, että Espanjassa hintataso oli 44–45 Saksan markkaa kilogrammalta mutta sen olisi pitänyt vuoden 1995 hinnan perusteella olla 49 Saksan markkaa kilogrammalta. Sovittiin, että Euroopassa kesäkuusta 1996 lähtien sovellettava tavoitehinta olisi 50 Saksan markkaa kilogrammalta lukuun ottamatta myyntiä kolmelle suurasiakkaalle ([89]).

(130) Samana päivänä Ajinomoto piti myös Cheilin kanssa kokouksen, jossa keskusteltiin sovittujen hinnankorotusten täytäntöönpanosta. Cheilin kerrotaan todenneen, että tällaiset hinnankorotukset eivät olisi Euroopassa mahdollisia ennen heinäkuuta 1996. Ajinomoto vaati, että sovitut hinnat oli pantava täytäntöön elokuun 1996 loppuun mennessä ([90]).

(131) Daesangin täydentävän lausunnon ([91]) mukaan keskustelut kolmeen suurasiakkaaseen vuonna 1997 sovellettavista hinnoista alkoivat 3 päivänä heinäkuuta 1996 pidetyssä kokouksessa. Takeda teki ehdotuksen uudeksi Euroopan tavoitehinnaksi ja muut osapuolet ottivat ehdotukseen kantaa kokouksen aikana.

([84]) Ks. komission asiakirjojen s. 1075.
([85]) Ks. komission asiakirjojen s. 1937–1939 ja 405–423.
([86]) Ks. komission asiakirjojen s. 1076.
([87]) Ks. Daesangin lausunnon s. 10, komission asiakirjojen s. 1940; katso myös sen lausunnon liite 12, komission asiakirjojen s. 426, 427.
([88]) Takeda totesi oikeutetusti väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa vahvistaneensa, että vaikka muistiossa viitataan maaliskuun 17. päivään 1996 eikä maaliskuun 7. päivään, siinä tosiasiallisesti tarkoitetaan maaliskuun 7. päivänä pidettyä kokousta. Tosiasiallisesti muistiossa, joka on laadittu maaliskuun 12. päivänä 1996, esitetään myös kokouksessa tehdyt päätelmät.
([89]) Ks. komission asiakirjojen s. 1941.
([90]) Ks. Cheilin lausunnon liite 5, komission asiakirjojen s. 2610–2612.
([91]) Ks. Daesangin lausunnon s. 12 ja 13, komission asiakirjojen s. 1942, 1943.

(132) Miwon ja Takeda pitivät 9 päivänä heinäkuuta 1996 Yhdysvaltojen New Jerseyssä uuden kokouksen, jossa ne keskustelivat nukleotidien markkinahinnasta maailmanmarkkinoilla. Takeda pyysi Daesangia tekemään hinnoitteluyhteistyötä ([92]).

(133) Jossain vaiheessa kesää 1996 Ajinomoto, Takeda, Miwon ja Cheil kokoontuivat jälleen keskustelemaan nukleotidimarkkinoiden ajankohtaisesta tilanteesta, Euroopan tilanne mukaan luettuna, ja vaihtamaan tietoja myyntihinnoista ([93]).

(134) Takeda ilmoitti Soulissa 29 päivänä elokuuta 1996 pidetyssä kokouksessa muille ([94]) hinnasta, jota se aikoi esittää [...]*:lle vuonna 1997, ja pyysi muita tekemään korkeamman tarjouksen (54 Saksan markkaa kilogrammalta). Takeda pyysi muita myös ilmoittamaan sille, mikäli [...]* pyytäisi niiltä hintatarjouksen. Lisäksi Takeda ehdotti erilaisia syitä, jotka asiakkaalle voitaisiin esittää perusteluna hinnankorotukselle ([95]).

(135) On myös syytä todeta, että kahdenvälisiä kokouksia käytettiin keinona vaikuttaa ”yleisten” kilpailijoiden välisten kokousten tuloksiin. Esimerkiksi Ajinomoto ja Miwon pitivät 28 päivänä elokuuta 1996 eli päivää ennen varsinaista kilpailijoiden välistä kokousta kokouksen, jossa Ajinomoto puolsi asiakkaaseen [...]* sovellettavan hinnan korottamista vuonna 1997. Daesangin mukaan Ajinomoto halusi varmistaa Miwonin tuen ennen varsinaista kilpailijoiden välistä kokousta ([96]).

(136) Tältä osin Takeda toteaa, että Ajinomoton osallisuutta maailmanlaajuisessa lysiinikartellissa koskevien yhdysvaltalaisten tutkimusten jälkeen Ajinomoto vältti osallistumista neljän osapuolen välisiin kokouksiin muiden nukleotidituottajien kanssa (elokuusta 1996 lähtien), vaikka se edelleen osallistuikin nukleotidijärjestelyihin. Sen sijaan sillä oli edelleen suoria kahdenvälisiä yhteyksiä Takedaan, yleensä ennen näitä kokouksia tai niiden jälkeen. Takedan mukaan Ajinomoto oletti, että Takeda käyttäisi Ajinomoton toimittamia tietoja korealaisten tuottajien kanssa käytävien keskustelujen pohjana ([97]). Väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa Ajinomoto toteaa, että nämä väitteet ovat perättömiä eikä niiden tueksi ole esitetty todisteita. Ajinomoton kartellijärjestelyihin osallistumisen täsmällistä kestoa käsitellään yksityiskohtaisemmin jaksossa ”Rikkomisen kesto”.

(137) Daesangin mukaan Takeda ilmoitti sille, että kaikki osapuolet olivat päässeet yksimielisyyteen kolmeen suurasiakkaaseen sovellettavista hinnoista Miwonin ja Takedan edustajille 10 päivänä syyskuuta 1996 New Jerseyssä järjestetyn golfkurssin aikana.

(138) Takedan toimittaman raportin mukaan maaliskuussa 1997 pidettiin Takedan, Cheilin ja Daesangin välinen kokous, jossa sovittiin tavoitehinnaksi 30 Yhdysvaltain dollaria ([98]).

(139) Vuodeksi 1997 määriteltyjen tavoitehintojen pitäminen ennallaan vaikutti hankalalta. Soulissa pidettiin kokous 26–28 päivänä toukokuuta 1997. Takedan laatiman kokousraportin ([99]) mukaan sovittiin, että ulkomaanmarkkinoiden hinta vuonna 1997 olisi 25 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta, joka oli siis alle maaliskuussa 1997 pidetyssä kokouksessa sovitun 30 Yhdysvaltain dollarin. Edelleen raportissa todetaan, että koska hinnankorotukset oli todettu välttämättömiksi ennen seuraavan vuoden sopimuksista eurooppalaisten suuryritysten kanssa syksyllä käytäviä neuvotteluja, Takeda keskusteli Cheilin ja Daesangin kanssa hinnankorotusten suuruudesta ja aikataulusta.

(140) Lopulta ne sopivat hintojen korottamisesta 29–31 Yhdysvaltain dollarin kilogrammalta seuraavana vuonna. Myös [...]*:n, yhden eurooppalaisista asiakkaista, hinnasta päästiin sopimukseen. Takedan laatiman kokousraportin ([100]) mukaan [...]*:ta koskevaksi sopimushinnaksi vuonna 1997 vahvistettiin 48 Saksan markkaa kilogrammalta / 32 Yhdysvaltain dollaria kilogrammalta. Pyrkimyksenä oli ollut korottaa hintaa noin kuusi prosenttia (51 Saksan markkaan kilogrammalta), mutta Takeda myönsi, että tällaista korotusta oli vaikea toteuttaa.

(141) Takeda vieraili Miwonissa Amsterdamissa 3 päivänä kesäkuuta 1997. Tapaamisen aikana keskusteltiin Euroopan nukleotidimarkkinoista, Miwonin tuotteiden myynnistä [...]*:lle, [...]*:lle ja [...]*:lle sekä Euroopan hintatietojen vaihdosta ja hinnankorotusmahdollisuuksista. Frankfurtissa pidettiin 9 päivänä kesäkuuta 1997 vastaavanlainen Takedan ja Cheilin välinen kokous, jossa vaihdettiin tietoja Euroopan hinnoista ja mahdollisuudesta nostaa näitä hintoja ([101]).

(142) Takeda ja Miwon pitivät jälleen 10 päivänä heinäkuuta 1997 ja 16 päivänä syyskuuta 1997 Yhdysvaltojen New Jerseyssä kokoukset, joissa ne keskustelivat nukleotidimarkkinoista yleisellä tasolla ([102]).

(143) Takedan lausunnon mukaan Takedan [...]* tapasi Ajinomotossa työskentelevän uuden kollegansa ensimmäisen kerran 25 päivänä heinäkuuta 1997. Tässä kokouksessa, joka pidettiin eräässä tokiolaisessa ravintolassa, he keskustelivat siitä, kuinka nukleotidimarkkinat oli organisoitu tuottajien kesken viime vuosina ja mitkä olivat heidän yritystensä näkemykset hintastrategian suhteen. Toisaalta Ajinomoto toteaa, että tässä kokouksessa ja myöhemmin pidetyissä kokouksissa ei sen käsityksen mukaan keskusteltu Euroopan tavoitehinnoista tai eurooppalaisista asiakkaista.

([92]) Ks. Daesangin lausunto, komission asiakirjojen s. 1943.
([93]) Ks. Daesangin lausunto, komission asiakirjojen s. 1944.
([94]) Cheil, Daesang ja Ajinomoto.
([95]) Ks. komission asiakirjojen s. 1945.
([96]) Ks. komission asiakirjojen s. 1944.
([97]) Ks. komission asiakirjojen s. 2171, 2172.
([98]) Ks. komission asiakirjojen s. 2146.
([99]) Ks. komission asiakirjojen s. 2146.
([100]) Ks. komission asiakirjojen s. 1946.
([101]) Ks. komission asiakirjojen s. 2217–2220.
([102]) Ks. Daesangin lausunto, komission asiakirjojen s. 1947.

(144) Takedan toimittamat tiedot tästä ja syyskuussa 1997 pidetystä kokouksesta antavat kuitenkin hieman toisenlaisen kuvan. Takedan kokousraportissa ([103]) mainitaan selvästi muun muassa Ajinomoton ilmoittaneen Takedalle, että Ajinomoto oli jo ehdottanut jälleenmyyjiin sovellettavan, Saksan markoissa ilmaistun hinnan korottamista 10 prosentilla (noin 51 Saksan markkaan?) seuraavana vuonna. Takeda totesi Ajinomotolle ymmärtävänsä Saksan markoissa ilmaistun hinnan korottamisen ottaen huomioon dollarihinnoittelun muutoksen, mutta katsoi asian riippuvan siitä, kuinka se esitetään muille yrityksille eli Takedalle, Cheilille ja Miwonille. Lisäksi Takeda ilmoitti Ajinomotolle tekevänsä päätöksen [...]*:ta ja [...]*:ta koskevasta hinnoittelusta lokakuun alussa tehtäväksi suunnitellun Euroopan markkinoita koskevan tutkimuksen perusteella ([104]).

(145) Noin kuukauden kuluttua Takeda tapasi Cheilin ja Miwonin edustajat erillisissä kahdenvälisissä kokouksissa 27–29 päivänä elokuuta 1997. Takedan mukaan kokousten pääaiheena olivat vastaostosopimukset, mutta on mahdollista, että yritykset mainitsivat tässä kokouksessa myös tulevat kolmen suurasiakkaan kanssa käytävät vuotuiset sopimusneuvottelut. Daesang toteaa myös pitäneensä Takedan kanssa Yhdysvalloissa 10 päivänä heinäkuuta 1997 ja 16 päivänä syyskuuta 1997 kokoukset, joissa keskusteltiin nukleotidimarkkinoista yleisellä tasolla ([105]).

(146) Syyskuussa 1997 Takeda ja Ajinomoto pitivät jälleen kokouksen. Takedan mukaan Ajinomoto ilmoitti pyrkivänsä toteuttamaan vuonna 1998 15 prosentin, mutta vähintään 10 prosentin hinnankorotuksen ([106]). Eräässä tuolta ajalta peräisin olevassa, Takedan toimittamassa asiakirjassa, joka liittyy tähän kokoukseen ([107]), todetaan kunkin yhtiön pääkonttorin ilmeisesti tehneen päätöksen A:n [Ajinomoton], C:n [Cheilin] ja MW:n [Miwonin/Daesangin] tarjoushinnoista [...]*:lle sekä T:n [Takedan] tarjoushinnasta [...]*:lle ja [...]*:lle seuraavan vuoden sopimusneuvotteluissa. Oletuksena oli, että Euroopassa C:n [Cheilin] ja MW:n [Miwonin] tuotteisiin sovellettaisiin yhteisön tullietuusjärjestelmää ([108]).

([103]) Ks. komission asiakirjojen s. 2223.

([104]) Komission väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa Ajinomoto asettaa kyseenalaiseksi tapahtumien kulkua koskevan Takedan kuvauksen; tätä käsitellään yksityiskohtaisemmin jaksossa "Rikkomisen kesto".

([105]) Ks. komission asiakirjojen s. 1947 ja 1974.

([106]) Ks. komission asiakirjojen s. 2176; Ajinomoto asettaa kyseenalaiseksi tämän tapahtumien kulkua koskevan kuvauksen; tätä käsitellään tarkemmin tarkasteltaessa Ajinomoton rikkomiseen osallistumisen kestoa.

([107]) Ks. komission asiakirjojen s. 2224.

([108]) Käännös, jonka Ajinomoto toimitti osana 29.11.2002 päivättyä lausuntoaan, kuuluu seuraavasti: Vaikuttaa siltä, että kunkin yhtiön pääkonttori on tutkinut asiaa ja tehnyt alustavan päätöksen hinnasta, jota ne esittävät loka- ja marraskuussa seuraavan vuoden sopimusta koskevissa neuvotteluissa, joita A, C ja MW käyvät [...]*:n kanssa ja T puolestaan [...]*- ja [...]*-yhtymien kanssa. Tämä edellyttää sitä, että C:n ja MW:n tuotteet kuuluvat Euroopassa ensi vuonna edelleen yhteisön tullietuusjärjestelmän piiriin.

(147) Daesangin mukaan Miwon ja Takeda pitivät Soulissa lokakuussa 1997 kokouksen, jossa ne keskustelivat yleisellä tasolla nukleotidien laskevasta hinnasta maailmanmarkkinoilla ([109]).

(148) Cheil toteaa pitäneensä Takedan kanssa Soulissa 24 ja 26 päivänä maaliskuuta 1998 kokoukset ([110]), joissa keskusteltiin nukleotidien maailmanmarkkinoista ja tuotannosta. Cheilin ja Takedan on todettu pitäneen kokouksen myös 2 päivänä kesäkuuta 1998, ja Cheilin mukaan kokouksessa keskusteltiin nukleotidien laskevasta hinnasta ja Cheilin alhaisista myyntihinnoista Japanin markkinoilla.

(149) Muita kartelliin liittyviä kokouksia ei ole havaittu.

II OSA – OIKEUDELLINEN ARVIOINTI

A TUOMIOVALTA (EY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN JA ETA-SOPIMUKSEN SOVELTAMINEN)

1. *EY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN JA ETA-SOPIMUKSEN VÄLINEN SUHDE*

(150) Edellä kuvailtuja järjestelyjä sovellettiin useimpiin EY:n jäsenvaltioihin ja ETA:han (Norjaan ja, ennen yhteisöön liittymistä, Itävaltaan).

(151) ETA-sopimus, johon sisältyy vastaavia kilpailumääräyksiä kuin EY:n perustamissopimukseen, tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994. Tämä päätös kattaa siis näiden sääntöjen (ja etenkin ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan) soveltamisen kyseisestä ajankohdasta alkaen niihin järjestelyihin, joita vastaan on esitetty väitteitä.

(152) EY:n jäsenvaltioiden välistä kilpailua ja kauppaa koskeviin järjestelyihin sovelletaan EY:n perustamissopimuksen 81 artiklaa. Siltä osin kuin kartellin toiminta vaikutti yhteisön ja Efta-maiden väliseen tai ETA:han kuuluvien Efta-maiden väliseen kauppaan, sovelletaan ETA-sopimuksen 53 artiklaa.

(153) Jos sopimus tai käytäntö vaikuttaa vain EY:n jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, asia pysyy komission toimivallassa ja komissio soveltaa siihen EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa. Jos sopimus vaikuttaa vain Efta/ETA-maiden väliseen kauppaan, Eftan valvontaviranomainen on yksin toimivaltainen ja soveltaa ETA:n kilpailusääntöjä, erityisesti ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa ([111]).

([109]) Ks. Daesangin lausunto, komission asiakirjojen s. 1947, 1948.

([110]) Ks. komission asiakirjojen s. 309.

([111]) ETA-sopimuksen 56 artiklan 1 kohdan b alakohdan nojalla ja sanotun kuitenkaan rajoittamatta komission toimivaltaa silloin, kun järjestely vaikuttaa EY:n jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, Eftan valvontaviranomaisella on toimivalta myös asioissa, joissa kyseisten yritysten liikevaihto Efta-valtioissa on vähintään 33 prosenttia niiden ETA-valtioissa kertyneestä liikevaihdosta.

(154) Tarkasteltavana olevassa asiassa toimivalta kuuluu komissiolle, joka soveltaa asiaan ETA-sopimuksen 56 artiklan nojalla EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa, sillä kartellilla oli tuntuva vaikutus EY:n jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ([112]).

B EY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN 81 ARTIKLAN JA ETA-SOPIMUKSEN 53 ARTIKLAN SOVELTAMINEN

1. *EY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN 81 ARTIKLAN 1 KOHTA JA ETA-SOPIMUKSEN 53 ARTIKLAN 1 KOHTA*

(155) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa kielletään yhteismarkkinoille soveltumattomina kaikki sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat, joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja, joilla rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa ja markkinoita tai joilla jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä.

(156) ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaan (joka on laadittu EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan pohjalta) sisältyy samanlainen sopimuksia, päätöksiä ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja koskeva kielto, mutta siinä korvataan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistuvat vaikutukset ”sopimuspuolten väliseen kauppaan” kohdistuvilla vaikutuksilla (tässä yhteydessä ’sopimuspuolilla’ tarkoitetaan yhteisöä ja (silloisia) yksittäisiä Efta-valtioita) ja kielletään kilpailun estäminen, rajoittaminen tai vääristäminen ”[ETA-]sopimuksen soveltamisalueella” yhteismarkkinoiden asemesta.

2. *SOPIMUKSET JA YHDENMUKAISTETUT MENETTELYTAVAT*

(157) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklassa kielletään sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat.

(158) Sopimuksen voidaan katsoa olevan olemassa, kun osapuolet noudattavat yhteistä suunnitelmaa, joka rajoittaa tai todennäköisesti rajoittaa niiden omaa liiketoimintaa määräämällä yhteisen toiminnan tai toiminnasta pidättymisen linjoista markkinoilla. Sopimuksen ei tarvitse olla kirjallinen; mitään muotoseikkoja, sopimukseen perustuvia seuraamuksia tai täytäntöönpanotoimenpiteitä ei tarvita. Sopimuksen olemassaolo voi perustua nimenomaiseen tahdonilmaisuun tai se voi näkyä välillisesti osapuolten toiminnassa.

(159) Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi yhdistetyissä asioissa T-305/94 jne., Limburgse Vinyl Maatschappij N.V. ja muut vastaan komissio (PVC II), antamassaan tuomiossa ([113]) (715 kohta) seuraavaa: ”Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että jotta kyseessä on perustamissopimuksen [81] artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus, riittää, että kyseessä olevat yritykset ovat ilmaisseet yhteisen tahtonsa käyttäytyä markkinoilla tietyllä tavalla”.

(160) Sopimukselta ei EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan mukaisesti edellytetä samaa varmuutta, jota edellytettäisiin siviililainsäädännössä kaupallisen sopimuksen täytäntöönpanolta. Lisäksi pitkäaikaisen monimutkaisen kartellin tapauksessa sanaa ”sopimus” voidaan soveltaa asianmukaisesti myös sen toteuttamiseen, mistä on sovittu samojen mekanismien perusteella ja samaa yhteistä päämäärää tavoiteltaessa, eikä ainoastaan kaikkiin kokonaissuunnitelmiin taikka nimenomaisesti sovittuihin ehtoihin.

(161) Kuten yhteisöjen tuomioistuin on (ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion vahvistaen) todennut asiassa C-49/92 P, komissio vastaan Anic Partecipazioni SpA, antamansa tuomion ([114]) 81 kohdassa, EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan sanamuodosta seuraa, että sopimus voi koostua paitsi yksittäisestä toimenpiteestä, myös useiden toimenpiteiden kokonaisuudesta taikka jatkuvasta toiminnasta.

(162) Monista eri osista koostuvaa kartellia voidaan siten perustellusti pitää yhtenäisenä jatkuvana rikkomisena. Sopimus voi siis olla erilainen eri aikoina tai sen mekanismeja on voitu sopeuttaa tai lujittaa vastaamaan paremmin myöhempää kehitystä. Tämän arvioinnin pätevyyteen ei vaikuta se, että yksi tai useampi seikka useiden toimenpiteiden kokonaisuudessa tai jatkuvan toiminnan osana saattaisi rikkoa yksittäisenä toimena ja itsessään EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa.

(163) Vaikka kartelli on yhteistoimintaa, kullakin osanottajalla saattaa olla oma erityinen roolinsa. Yksi tai useampi voi toimia hallitsevassa roolissa kartellin johtajana (johtajina). Kartellissa voi ilmetä sisäisiä ristiriitoja ja kilpailua ja jopa vilppiä, mutta nämä seikat eivät kuitenkaan estä sitä, että järjestelyssä on kyse EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta sopimuksesta tai yhdenmukaistetusta menettelytavasta, jos järjestelyllä on yhteinen ja jatkuva tavoite.

(164) Pelkästään se, että kullakin kartellin osanottajalla voi olla kunkin oman erityistilanteensa mukainen rooli, ei poissulje sen vastuuta rikkomisesta kokonaisuudessaan, ei myöskään toisten osanottajien toiminnasta, jolle on kuitenkin yhteistä sama sääntöjenvastainen tarkoitus ja sama kilpailua rajoittava vaikutus. Yritys, joka on osallisena yhteisessä sääntöjenvastaisessa hankkeessa sellaisen toiminnan kautta, jolla on vaikutusta yhteisen tavoitteen toteuttamiseen, on yhtä lailla vastuussa muiden samaan rikkomiseen osallistuneiden osanottajien toiminnasta koko siltä ajalta, jolloin se on noudattanut yhteistä järjestelyä. Tästä on ilman muuta kyse silloin, kun kyseisen yrityksen näytetään tienneen muiden osallistujien sääntöjenvastaisesta toiminnasta tai voineen kohtuudella ennakoida sen tai olleen siitä tietoinen ja olleen valmis hyväksymään siihen sisältyvän riskin (yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa komissio v. Anic, 83 kohta).

([112]) Ks. 5 luku ”Vaikutus jäsenvaltioiden ja ETA-sopimuksen osapuolten väliseen kauppaan”.

([113]) Kok. 1999, s. II-931.

([114]) Kok. 1999, s. I-4125.

(165) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklassa ([115]) käsite 'yhdenmukaistettu menettelytapa' erotetaan käsitteistä 'yritysten välinen sopimus' ja 'yritysten yhteenliittymien päätös', jotta kyseisessä artiklassa määrätty kielto koskisi kaikenlaista yritysten välistä toimintojen yhteensovittamista, jolla tietoisesti korvataan kilpailun riskit niiden välisellä käytännön yhteistyöllä ilman, että jouduttaisiin tekemään varsinaista sopimusta. Näin ollen toiminta saattaa kuulua EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan yhdenmukaistettuna menettelytapana myös silloin, kun osapuolet eivät ole nimenomaisesti liittyneet yhteiseen suunnitelmaan, joka määrittelee niiden toiminnan markkinoilla, vaan ottavat tietoisesti käyttöön tai noudattavat sellaisia salaisia toimintatapoja, jotka helpottavat niiden kaupallisten toimintojen yhteensovittamista ([116]).

(166) Etenkään pitkäaikaisen ja monimutkaisen rikkomisen tapauksessa komissiolla ei ole velvollisuutta luonnehtia rikkomista yksinomaan yhdeksi sääntöjenvastaisten toimintatapojen muodoksi ([117]). Sopimuksen ja yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteet ovat joustavia ja osittain päällekkäisiä. Käsitteitä ei käytännössä ehkä edes ole mahdollista erottaa toisistaan, koska rikkomisessa voi esiintyä samanaikaisesti kielletyn toiminnan eri muotojen tunnusmerkkejä, kun taas erikseen tarkasteltuina joitakin ilmenemismuotoja voitaisiin kuvata täsmällisesti juuri tiettynä toimintamuotona. Olisi kuitenkin keinotekoista erottaa monia erillisiä rikkomisen muotoja hankkeesta, jota voidaan kiistatta pitää jatkuvana yhteishankkeena ja jolla on yksi ja sama kokonaistavoite. Kartelli voi näin ollen olla samanaikaisesti sopimus ja yhdenmukaistettu menettelytapa. EY:n perustamissopimuksen 81 artiklassa ei määritellä erillistä luokkaa tarkasteltavana olevan asian kaltaiselle monimutkaiselle rikkomiselle ([118]).

([115]) Tässä jaksossa analysoitavien, EY:n perustamissopimuksen 81 artiklassa käytettyjen ilmausten 'yritysten väliset sopimukset' ja 'yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat' tulkintaan liittyvästä yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy ilmi, että nämä periaatteet ovat vakiintuneet jo kauan ennen ETA-sopimuksen allekirjoittamista. Sen vuoksi tätä oikeuskäytäntöä sovelletaan näihin ilmauksiin siltä osin kuin niitä käytetään ETA-sopimuksen 53 artiklassa. Näin ollen viittauksia EY:n perustamissopimuksen 81 artiklaan pidetään myös viittauksina ETA-sopimuksen 53 artiklaan.

([116]) Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio asiassa T-7/89, Hercules v. komissio, Kok. 1991, s. II-1711, 256 kohta. Katso myös asia 48/69, Imperial Chemical Industries v. komissio, Kok. 1972, s. 619, 64 kohta, sekä yhdistetyt asiat 40–48/73 ym., Suiker Unie ja muut v. komissio, Kok. 1975, s. 1663.

([117]) Katso myös PVC II -asiassa annettu tuomio, jossa todetaan seuraavaa: "Kun kyse on monitahoisesta rikkomisesta, jossa useat tuottajat ovat useiden vuosien ajan tavoitelleet sitä, että ne voisivat yhdessä ohjata markkinoita, komissiolta ei voida edellyttää, että se yksilöisi kunkin yrityksen ja kunkin hetken osalta täsmällisesti rikkomisen sopimukseksi tai yhdenmukaiseksi menettelytavaksi, kun perustamissopimuksen [81] artiklassa joka tapauksessa tarkoitetaan kumpaakin näistä kilpailusääntöjen rikkomisen muodoista".

([118]) Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio asiassa T-7/89, Hercules v. komissio, 264 kohta.

3. *YHTENÄINEN JATKUVA RIKKOMINEN*

(167) Tässä tapauksessa nukleotidien tuottajat noudattivat kauan yhteistä järjestelyä, joka määräsi niiden toiminnan linjat markkinoilla ja rajoitti niiden omaa liiketoimintaa. Vaikka järjestelyjen sinänsä voisi katsoa täyttävän EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen tunnusmerkit, sääntöjenvastaisessa toimintatavassa on myös sellaisia tosiasiallisia piirteitä, joista osaa voitaisiin kuvata yhdenmukaistetuiksi menettelytavoiksi, mikäli tämä olisi tarkoituksenmukaista.

(168) Vuoden 1988 lopun ja kesäkuun 1998 väliseltä ajalta on runsaasti todisteita tästä nukleotidien tuottajien ETA:n markkinoilla harjoittamasta yhtenäisestä ja jatkuvasta salaisesta yhteistyöstä, johon osallistuneet Takeda ([119]), Ajinomoto ([120]), Daesang ([121]) ja Cheil ([122]) käytännössä hallitsevat näitä markkinoita kokonaisuudessaan. Osapuolet ilmaisivat yhteisen tahtonsa käyttäytyä markkinoilla tietyllä tavalla ja noudattivat yhteistä suunnitelmaa, joka rajoittaa niiden omaa liiketoimintaa. Näin ollen voidaan päätellä, että tämän kilpailun rajoittamiseen tähtäävän suunnitelman täytäntöönpanosta sovittiin viimeistään vuonna 1988. Tällä salaisella yhteistyöllä oli yksi ainoa kilpailua rajoittava taloudellinen tavoite: hintakilpailun estäminen sopimalla tavoitehinnoista ja hinnankorotuksista.

(169) Ottaen huomioon yhteisen suunnitelman ja yhteisen tavoitteen eli kilpailun poistamisen nukleotidimarkkinoilta, mihin tuottajat ovat vakaasti pyrkineet, komissio katsoo, että kyseinen toiminta oli EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan yhtenäistä jatkuvaa rikkomista, josta osallistuneet ovat yhtä lailla vastuussa koko siltä ajalta, jolloin ne noudattivat yhteistä järjestelyä. Näitä järjestelyjä kuvaillaan yksityiskohtaisesti tämän päätöksen tosiseikkoja koskevassa osassa. Kuvauksen tukena on laaja ja selkeä todistusaineisto, johon viitataan järjestelmällisesti pitkin matkaa.

4. *KILPAILUNRAJOITUKSET*

(170) Tarkasteltavana olevaan asiaan liittyvien sopimusten tavoitteena ja vaikutuksena oli kilpailun rajoittaminen Euroopan yhteisössä ja Euroopan talousalueella.

([119]) Takedan tapauksessa 8.11.1988 ja 2.6.1998 välisenä aikana.

([120]) Ajinomoton tapauksessa 8.11.1988 ja syyskuun 1997 välisenä aikana.

([121]) Daesangin tapauksessa 19.12.1988 ja 31.12.1997 välisenä aikana.

([122]) Cheilin tapauksessa maaliskuu(n lopu)n 1989 ja 2.6.1998 välisenä aikana.

(171) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdassa nimenomaisesti mainitaan kilpailua rajoittavina sopimukset, joilla:

> ”a) suoraan tai välillisesti vahvistetaan [...] myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja; b) rajoitetaan tai valvotaan tuotantoa, markkinoita, teknistä kehitystä taikka [...] c) jaetaan markkinoita tai hankintalähteitä”.
>
> Luettelo ei ole tyhjentävä.

(172) Tässä asiassa tarkasteltavina olevissa sopimuksissa ja järjestelyissä voidaan havaita seuraavat osatekijät, jotka ovat merkityksellisiä EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan rikkomisen toteamiseksi:

– asiakkaiden jakaminen,

– markkinoiden jakaminen,

– tavoite- ja vähimmäishinnoista sopiminen,

– yhdenmukaisista hinnankorotuksista sopiminen,

– myyntilukuja koskevien tietojen vaihtaminen tavoitehintojen toteutumisen seuraamiseksi, ja

– osallistuminen säännöllisiin kokouksiin ja muunlainen yhteydenpito, jonka kautta sovittiin edellä mainituista rajoituksista ja pantiin ne täytäntöön ja/tai tehtiin niihin tarvittavat muutokset.

(173) Tämäntyyppisten järjestelyjen tavoitteena on rajoittaa kilpailua EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 artiklassa tarkoitetulla tavalla. Koska hinta oli tärkein kilpailukeino, tuottajien tekemien erilaisten salaisten järjestelyjen ja mekanismien perimmäisenä tarkoituksena oli hintojen korottaminen heidän omaksi edukseen ja sen tason ylittäväksi, joka olisi määräytynyt vapaan kilpailun oloissa.

(174) Jotta sopimuksen katsottaisiin kuuluvan EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, sen todellisia vaikutuksia kilpailuun ei ole tarpeen tutkia, jos on osoitettu, että sopimusten tavoitteena oli kilpailun rajoittaminen ([123]).

(175) Kartellilla oli kuitenkin myös kilpailua rajoittava vaikutus. Tosiasiallisesti kartellijärjestelyihin osallistuivat suuret maailmanlaajuiset nukleotidien tuottajat, ja niitä suunnitteli, johti ja edisti kunkin kartelliin osallistuneen yrityksen johtohenkilöstö ([124]). Kartellin päätavoitteita olivat tavoitehinnat, hinnankorotukset ja asiakkaiden jakaminen, joista sovittiin, jotka ilmoitettiin asiakkaille ja pantiin täytäntöön kaikkialla Euroopan talousalueella.

(176) Väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa Cheil ja Ajinomoto katsovat, että kilpailua rajoittava vaikutus oli hyvin rajallinen. Lisäksi Ajinomoto katsoo, että komission päätelmä perustuu merkityksettömiin todisteisiin ja että komissio ei ole riittävällä tavalla osoittanut järjestelyjen vaikutuksia markkinoihin. Kyseessä olevien järjestelyjen rajoittava vaikutus määritellään yksityiskohtaisemmin 224–238 kohdassa.

5. *VAIKUTUS JÄSENVALTIOIDEN VÄLISEEN KAUPPAAN JA ETA-SOPIMUKSEN OSAPUOLTEN VÄLISEEN KAUPPAAN*

(177) Valmistajien välisellä jatkuvalla sopimuksella oli huomattavia vaikutuksia jäsenvaltioiden väliseen kauppaan sekä ETA-sopimuksen osapuolten väliseen kauppaan.

(178) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitetaan sopimuksia, jotka ovat omiaan vaarantamaan jäsenvaltioiden välisten yhtenäismarkkinoiden saavuttamisen joko jakamalla kansallisia markkinoita tai vaikuttamalla kilpailurakenteeseen yhteismarkkinoilla. Samalla tavoin ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan kohteena ovat sopimukset, jotka horjuttavat yhtenäisen Euroopan talousalueen toteuttamista.

(179) Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntönä on, että ”jotta [...] sopimus olisi omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, sen on mahdollistettava se, että voidaan arvioida riittävän todennäköisesti objektiivisten oikeudellisten seikkojen [...] perusteella, että kyseinen sopimus voi tosiasiallisesti tai mahdollisesti vaikuttaa suoraan tai välillisesti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan” ([125]). Vaikka EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdassa ”ei edellytetä, että tässä määräyksessä tarkoitetut sopimukset olisivat vaikuttaneet tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, siinä vaaditaan kuitenkin [...], että osoitetaan kyseisten sopimusten olevan luonteeltaan sellaisia, että niillä voi olla tällainen vaikutus” ([126]).

([123]) Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio yhdistetyissä asioissa T-25/95 ym., Cimenteries CBR ja muut v. komissio, Kok. 2000, s. II-491, 3927 kohta. Katso myös tuomio asioissa T-374/94, T-375/94, T-384/94 ja T-388/94, European Night Services ja muut v. komissio, Kok. 1998, s. II-3141, 136 kohta, jossa tuomioistuin vahvisti tämän nimenomaan hintasopimusten osalta.

([124]) Ks. edellä, luku ”Osapuolet ja organisaatio”.

([125]) Tuomio yhdistetyissä asioissa C-215/96 ja C-216/96, Bagnasco v. Banca popolare di Novale ja muut, Kok. 1999, s. I-135, 47 ja 48 kohta.

([126]) Tuomio asiassa C-306/96, Javico v. Yves Saint Laurent, Kok. 1998, s. I-1983, 16 ja 17 kohta; ks. myös yhdistetyt asiat T-374/94 ym., European Night Services ja muut v. komissio, Kok. 1998, s. II-3141, 136 kohta.

(180) Kuten luvussa ”Valtioiden välinen kauppa” osoitettiin, nukleotidimarkkinoille on ominaista merkittävä kauppa jäsenvaltioiden välillä. Vaikka yhdelläkään nukleotidien tuottajalla ei tarkasteluajanjaksona ollut tuotantokapasiteettia Euroopan talousalueella, nukleotideja markkinoitiin käytännössä kaikissa ETA-valtioissa joko yritysten kokonaan omistamien tytäryhtiöiden tai ainoastaan muutamaan jäsenvaltioon sijoittautuneiden jälleenmyyjien kautta. Myös yhteisön ja ETA:han kuuluvien Eftamaiden välillä käytiin merkittävää kauppaa. Norja tuo maahan kaikki tarvitsemansa nukleotidit pääasiallisesti yhteisön alueelta, ja ennen unioniin liittymistään Itävalta, Ruotsi ja Suomi toivat maahan kaikki tarvitsemansa nukleotidit.

(181) EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan soveltaminen kartelliin ei kuitenkaan rajoitu vain siihen osaan jäsenten myynnistä, joka todella koskee tavaroiden siirtämistä jäsenvaltiosta toiseen. Näiden määräysten soveltaminen ei myöskään edellytä sitä, että olisi osoitettava kunkin osallistujan toiminnan, koko kartellin toiminnasta erillisenä, vaikuttavan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ([127]).

(182) Tässä tapauksessa kartellijärjestelyt kattoivat käytännössä kaiken kaupan eri puolilla maailmaa, yhteisö ja ETA mukaan luettuina. Hintasopimukset ja asiakkaiden jakamista koskevat järjestelmät ovat pakostakin johtaneet tai olleet omiaan johtamaan ilman eri toimenpiteitä toisenlaisiin kauppavirtoihin kuin ilman kartellia ([128]).

6. *ITÄVALTAAN, SUOMEEN, ISLANTIIN, LIECHTENSTEINIIN, NORJAAN JA RUOTSIIN SOVELLETTAVAT KILPAILUSÄÄNNÖT*

(183) ETA-sopimus tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994. Tätä edeltävänä aikana, jolloin kartelli oli toiminnassa, ainoa tähän menettelyyn sovellettava määräys on EY:n perustamissopimuksen 81 artikla; jos kartellijärjestelyt tuolloin rajoittivat kilpailua Itävallassa, Suomessa, Islannissa, Liechtensteinissa, Norjassa ja Ruotsissa (tuolloisissa Eftan jäsenvaltioissa), ne eivät kuuluneet 81 artiklan soveltamisalaan.

(184) ETA-sopimuksen määräyksiä sovellettiin 1 päivän tammikuuta ja 31 päivän joulukuuta 1994 välisenä aikana Itävaltaan, Suomeen, Islantiin, Liechtensteiniin, Norjaan ja Ruotsiin; siten kartelli oli ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan sekä EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan vastainen, ja komissio on toimivaltainen soveltamaan molempia määräyksiä. Näissä kuudessa Efta-valtiossa kyseisen vuoden aikana tapahtuneeseen kilpailun rajoittamiseen sovelletaan ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa.

(185) Itävallan, Suomen ja Ruotsin liityttyä yhteisöön 1 päivänä tammikuuta 1995 kartelliin voitiin soveltaa EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa siltä osin kuin kartellilla oli vaikutuksia kilpailuun kyseisillä markkinoilla. Norjassa, Islannissa ja Liechtensteinissa harjoitettuun kartellitoimintaan sovellettiin edelleen ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa.

(186) Edellä esitetystä seuraa käytännössä, että se osa kartellin toiminnasta, jota harjoitettiin Itävallassa, Suomessa, Islannissa, Liechtensteinissa, Norjassa ja Ruotsissa, rikkoi ETA:n ja/tai EY:n kilpailusääntöjä 1 päivästä tammikuuta 1994.

C **OSOITUS**

1. *SOVELLETTAVAT PERIAATTEET*

(187) Tämän päätöksen kohderyhmän määrittelemiseksi on yksilöitävä oikeushenkilöt, jotka on katsottava vastuullisiksi rikkomisesta.

(188) EY:n ja ETA:n kilpailusäännöissä subjektina on ”yritys”, joka ei ole identtinen käsite kansallisten yhtiöoikeuden säännösten tai verolakien mukaisen oikeushenkilön käsitteen kanssa. Yritystä ei määritellä EY:n perustamissopimuksessa. Käsite voi kuitenkin viitata mihin tahansa liiketoimintaa harjoittavaan yksikköön.

(189) Kun yrityksen on todettu rikkoneen EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa tiettynä ajanjaksona, on tarpeen yksilöidä luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka vastasi yrityksen toiminnasta aikana, jolloin rikkomiseen syyllistyttiin, jotta kyseinen henkilö voi vastata siitä.

(190) Oikeudellisen muodon tai yhtiön omistussuhteiden muuttuminen ei kuitenkaan vapauta yritystä kilpailua rajoittavaan toimintaan perustuvista seuraamuksista. Sakonmaksuvelvoite voi siten siirtyä seuraajalle rikkomiseen syyllistyneen yksikön lakatessa oikeudellisesti olemassa.

2. *PÄÄTÖKSEN OSOITUS*

(191) Tässä menettelyssä ei ole epäselvyyttä päätöksen kohderyhmästä, ja päätös lähetetään rikkomiseen suoraan osallistuneille oikeushenkilöille.

([127]) Ks. tuomio asiassa T-13/89, ICI v. komissio, Kok. 1992, s. II-1021, 304 kohta.

([128]) Tuomio yhdistetyissä asioissa 209–215/78 ja 218/78, Van Landewyck ja muut v. komissio, Kok. 1980, s. 3125, 170 kohta.

(192) Marraskuussa 1997 oikeudellista muotoa muuttaneen Miwon Corporationin ([129]) osalta tämä arviointi noudattaa komission tavanomaista käytäntöä ja nykyistä oikeuskäytäntöä ([130]). Miwon Corporation Limitedin ja Sewon Co. Ltd:n täydellinen sulautuminen Daesang Corporationiksi ([131]) tarkoittaa, että vastuu siirtyy uudelle yksikölle. Miwonin ja uuden yksikön, johon Miwon on sisällytetty, välillä on ilmeinen jatkuvuus. Miwon lakkasi olemasta oikeudellisesti, ja sen oikeushenkilöllisyys, koko omaisuus ja henkilöstö siirrettiin Daesang Corporationille.

D **RIKKOMISEN KESTO**

(193) Vaikka tietyt komissiolle toimitetut todisteet (ks. 77 kappale) osoittavat, että ensimmäiset japanilaisten tuottajien väliset yhteydenotot tapahtuivat jo vuonna 1986, komissio rajaa tähän menettelyyn liittyvän, kilpailusääntöjä ja mahdollisten sakkojen määräämistä koskevan arviointinsa 8 päivänä marraskuuta 1988 alkavaan ajanjaksoon; mainittuna päivänä japanilaiset tuottajat pitivät ensimmäisen tiedossa olevan kokouksen, jossa keskusteltiin ja sovittiin kolmen suurasiakkaan kanssa käytävissä tulevissa neuvotteluissa käsiteltävistä hinnoista (ks. 79 kappale). Näin ollen Takedan ja Ajinomoton osalta rikkomisen katsotaan alkaneen 8 päivänä marraskuuta 1988.

(194) Daesang myöntää tehneensä Ajinomoton kanssa vastaostosopimuksen 19 päivänä joulukuuta 1988, jolloin suullisesti sovitun sopimusehdon mukaan Miwonin edellytettiin olevan lisäämättä myyntiään [...]* ja estämättä maailmanmarkkinahintoja koskevaa [...]* tuottajien yhteistyötä ([132]). Tämän vuoksi komissio katsoo rikkomisen Daesangin osalta alkaneen 19 päivänä joulukuuta 1988.

(195) Liikematkaa koskevan kertomuksen ([133]) mukaan ensimmäinen nukleotidituottajien välinen kokous, johon Cheil osallistui, pidettiin 7 ja 23 päivän maaliskuuta 1989 välisenä aikana. Mainitusta kertomuksesta käy ilmi, että osanottajat sopivat Korean Kyung Jussa 7 päivänä kesäkuuta 1989 pidettävästä uudesta kokouksesta (jossa Daesangin mukaan sovittiin vuoden 1989 tavoitehinnoista).

(196) Näihin "P-kokouksiin" liittyvässä, 3–10 päivänä lokakuuta 1989 tehtyä kolmatta liikematkaa koskevassa kertomuksessa ([134]) todetaan, että kokouksen tarkoituksena oli keskustella siitä, miten estettäisiin hintojen lasku maailmanmarkkinoilla, ja pitää Takedan kanssa valmisteleva kokous, jossa keskusteltaisiin nukleotiditoimituksista Takedalle vuonna 1990.

(197) Cheilin osallistumisen rikkomiseen ennen vuotta 1991 vahvistaa myös Ajinomoton, Takedan, Daesangin ja Cheilin välisen, 5 päivänä lokakuuta 1989 pidetyn kokouksen pöytäkirja; tässä kokouksessa keskusteltiin vuoden 1990 tavoitehinnoista ja arvioitiin vuoden 1989 tavoitehintojen toteutumista ([135]).

(198) Cheil vahvistaa, että tämä kokous pidettiin, vaikka ensin se totesikin löytäneensä vain vähän todisteita kokouksen sisällöstä ([136]).

(199) Väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa Cheil kuitenkin vahvistaa, että tiettyjä kilpailijoiden välisiä kokouksia pidettiin heinäkuusta 1988 lähtien, ja myöntää osallistuneensa rikkomiseen maaliskuusta 1989 lähtien, joskin se lisää, että ennen vuotta 1992 toiminta keskittyi muihin kuin ETA:n markkinoihin ja että joka tapauksessa Cheilin toiminta Euroopan markkinoilla oli vähäistä vuoden 1989 ja vuoden 1991 lopun välisenä aikana ([137]).

(200) Edellä mainittujen todisteiden perusteella komissio katsoo Cheilin osallistuneen rikkomiseen maaliskuusta 1989.

(201) On luonnollisesti huomattava, että se osa kartellin toiminnasta, joka vaikutti Itävaltaan, Suomeen, Norjaan ja Ruotsiin, rikkoo ETA-sopimusta vain 1 päivästä tammikuuta 1994, jolloin kyseinen sopimus tuli voimaan.

(202) Väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa Ajinomoto ilmoittaa lopettaneensa osallistumisensa kartelliin elokuun 1996 jälkeen. Tämän tueksi Ajinomoto toteaa lopettaneensa paitsi tuottajakokouksiin osallistumisen elokuun jälkeen myös vastaostojen tekemisen Daesangilta. Ajinomoton mukaan myös komission asiakirjoihin sisältyvistä todisteista käy ilmi Ajinomoton täydellinen, todellinen ja pysyvä vetäytyminen nukleotidijärjestelyistä: Ajinomoton osallistumisesta tuottajakokouksiin elokuun 1996 jälkeen ei ole mitään todisteita ja yhteydet Takedaan rajoittuivat Takedan epäonnistuneisiin yrityksiin saada Ajinomoto takaisin mukaan järjestelyihin.

([129]) Miwon Corporation Limited osallistui rikkomiseen tytäryhtiöidensä Miwon Japan Inc:n ja Mitran (Miwon Trading & Shipping Company) kautta sekä suoraan (katso esimerkiksi Daesangin täydentävän lausunnon liitteet T ja U).
([130]) Asia C-49/92 P, komissio v. Anic Partecipazioni SpA, 145 kohta.
([131]) Ks. edellä, luku "Tuottajat".
([132]) Ks. komission asiakirjojen s. 1962 ja s. 986–989.
([133]) Cheilin vuonna 2001 antaman lausunnon liite 5, komission asiakirjojen s. 2617.
([134]) Cheilin vuonna 2001 antaman lausunnon liite 5, komission asiakirjojen s. 2618.
([135]) Ks. Daesangin täydentävän lausunnon liitteet I, J, K, L ja M; katso myös Daesangin täydentävän lausunnon s. 6 ja Takedan lausunnon s. 7.
([136]) Cheilin vuonna 2001 antaman lausunnon liite 5, komission asiakirjojen s. 2618.
([137]) Ks. Cheilin vuonna 2001 antaman lausunnon viimeinen kohta, s. 5 ja 6, ja sen komission väitetiedoksiantoon antaman vastauksen s. 9 ja 10.

(203) Takeda puolestaan toteaa, että komission olisi katsottava rikkomisen päättyneen päivänä, jolloin pidettiin viimeinen tiedossa oleva tavoitehintoja koskeva kokous.

(204) Daesang ja Cheil eivät aseta kyseenalaiseksi tässä päätöksessä määriteltyä rikkomisen kestoa.

(205) Ajinomoton osalta komissio myöntää, että ei ole olemassa riittäviä todisteita, jotka osoittaisivat Ajinomoton osallistuneen vuoden 1997 tavoitehintoja koskevaan sopimukseen. Komissio ei kuitenkaan voi hyväksyä Ajinomoton väitettä, jonka mukaan se olisi lopettanut osallistumisensa rikkomiseen elokuussa 1996 pidetyn kokouksen jälkeen.

(206) Tuolta ajalta peräisin olevat, Takedan toimittamat todisteet kahdenvälisistä kokouksista Ajinomoton kanssa osoittavat selkeästi, että nämä yritykset keskustelivat nukleotidimarkkinoista ja hinnoista näiden tapaamisten aikana. Esimerkiksi heinäkuussa 1997 pidettyä kokousta koskevassa muistiossa Takeda toteaa Ajinomoton kertoneen yrityksen tulevista matkoista Eurooppaan elo- ja syyskuussa ja ehdottaneen jälleenmyyjilleen 10 prosentin hinnankorotusta, jota ne arvelivat jälleenmyyjien vastustavan voimakkaasti. Seuraavassa syyskuun kokousta koskevassa muistiossa Takeda toteaa muun muassa, että Ajinomoton peruslähtökohtana on korottaa hintoja 15 prosenttia (vähintään 10 prosenttia). Niiden ehdotus kohtasi odotetusti voimakasta vastustusta Euroopan toimipisteiden kanssa elokuussa pidetyssä kokouksessa, mutta ne päättivät ehdottaa ensin hinnaksi 53 Saksan markkaa, jolloin ne saisivat hinnaksi vähintään 51 Saksan markkaa (10 prosentin hinnankorotus) ([138]). Nämä kaksi muistiota yhdessä osoittavat selvästi, että Ajinomoto ei ainoastaan ilmaissut Eurooppaa koskevaa hinnankorotustavoitettaan vaan antoi myös palautetta keskustelujen tuloksellisuudesta ja jatkotoimenpiteistä. Tässä ei selvästikään ole kyse ainoastaan Takedan epäonnistuneista yrityksistä saada Ajinomoto takaisin mukaan järjestelyihin ([139]).

(207) Tämän vuoksi komissio katsoo, että Ajinomoto jatkoi rikkomiseen osallistumista myös elokuussa 1996 pidetyn kokouksen jälkeen pitäessään Takedan kanssa edelleen kokouksia, joissa keskusteltiin nukleotidien hinnoista.

(208) Siinäkin tapauksessa, että Ajinomoto lopetti vastaostot elokuun 1996 jälkeen eikä osallistunut monenvälisiin kokouksiin elokuun 1996 jälkeen, se osallistui edelleen sääntöjenvastaiseen järjestelyyn, johon se myötävaikutti aktiivisesti vaihtamalla hintatietoja. Vaikka osallistumisen muoto ehkä vaihtuikin monenvälisiin kokouksiin osallistumisesta kahdenväliseen yhteydenpitoon Takedan kanssa, on pääteltävä, että Ajinomoto osallistui rikkomiseen ainakin viimeiseen tiedossa olevaan kokoukseen asti, jossa se keskusteli nukleotidien hinnoista, toisin sanoen sen ja Takedan syyskuussa 1997 pitämään kokoukseen asti.

(209) Komissio katsoo muiden osapuolten rikkomisen kestäneen vuoden 1997 loppuun, koska ne osallistuivat vuoden 1997 tavoitehintoja koskevaan sopimukseen, lukuun ottamatta todettuja vuoden 1997 lopun jälkeen tapahtuneita sääntöjenvastaisia yhteydenottoja osanottajien välillä. Viimeinen tiedossa oleva Takedan ja Cheilin kokous, jossa keskusteltiin nukleotidien hinnoista, pidettiin 2 päivänä kesäkuuta 1998 ([140]). Tämän vuoksi komissio katsoo Takedan ja Cheilin rikkomisen kestäneen 2 päivään kesäkuuta 1998.

(210) Näin ollen komissio katsoo rikkomisen kestäneen Ajinomoton tapauksessa syyskuuhun 1997, Daesangin tapauksessa vuoden 1997 loppuun sekä Cheilin ja Takedan tapauksessa 2 päivään kesäkuuta 1998.

E **KORJAUSTOIMENPITEET**

1. *ASETUKSEN N:o 17 3 ARTIKLA*

(211) Jos komissio katsoo, että EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa on rikottu, se voi vaatia kyseessä olevia yrityksiä lopettamaan tällaisen rikkomisen asetuksen N:o 17 3 artiklan nojalla.

(212) Tarkasteltavana olevassa asiassa komissio ilmoitti väitetiedoksiannossaan, että osanottajat menivät huomattavan pitkälle salatakseen toimintansa ja että ne ovat lisäksi antaneet ristiriitaisia tietoja rikkomisen kestosta. Väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa kaikki yritykset ilmoittavat lopettaneensa osallistumisen ennen kuin komissio aloitti tutkimukset. Ajinomoto ilmoittaa lopettaneensa osallistumisen elokuussa 1996.

(213) Näistä ilmoituksista huolimatta ja epäselvyyksien välttämiseksi on tarpeen vaatia yrityksiltä, jotka harjoittavat edelleen toimintaa nukleotidimarkkinoilla ja joille tämä päätös on osoitettu, että ne lopettavat rikkomisen, jos ne eivät ole vielä niin tehneet, ja pidättyvät vastedes kaikista sellaisista sopimuksista, yhdenmukaistetuista menettelytavoista tai yhteenliittymän päätöksistä, joilla saattaisi olla sama tai vastaava tarkoitus tai vaikutus.

(214) Kielto koskee kaikkia kilpailijoiden välisiä salaisia kokouksia ja monenvälisiä tai kahdenvälisiä yhteydenottoja, joiden tarkoituksena on rajoittaa niiden välistä kilpailua tai mahdollistaa niiden markkinakäyttäytymisen yhdenmukaistaminen varsinkin hinnoittelun osalta.

([138]) Käännös, jonka Ajinomoto toimitti osana 29.11.2002 päivättyä kirjettään, kuuluu seuraavasti: A:n pääkonttorin peruslähtökohtana on korottaa Saksan markan määräisiä hintoja 15 prosenttia (vähintään 10 prosenttia). Hinnankorotus kohtasi odotetusti voimakasta vastustusta, mutta ehdotamme ensin hinnaksi 53 Saksan markkaa ja pyrimme saamaan hinnaksi vähintään 51 Saksan markkaa (10 prosentin hinnankorotus).

([139]) Ajinomoto vahvistaa 29.11.2002 päivätyssä kirjeessään Takedan muistioissa esitettyjen tosiseikkojen kyseenalaistamisen ja kyseenalaistaa Takedan kahden muistion todistusarvon pyrittäessä osoittamaan Takedan rikkomiseen osallistumisen jatkuminen.

([140]) Ks. komission asiakirjojen s. 309.

2. *ASETUKSEN N:o 17 15 ARTIKLAN 2 KOHTA*

a) YLEISET NÄKÖKOHDAT

(215) Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille sakon, joka on vähintään 1 000 ja enintään 1 000 000 euroa taikka tätä suurempi, mutta enintään 10 prosenttia kunkin rikkomiseen osallistuneen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta, jos ne tahallaan tai tuottamuksesta rikkovat EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja/tai ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa.

(216) Sakon suuruutta määrätessään komission on otettava huomioon kaikki asiaankuuluvat olosuhteet ja erityisesti rikkomisen vakavuus ja kesto, jotka ovat ne kaksi kriteeriä, joihin nimenomaisesti viitataan neuvoston asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa.

(217) Kunkin yrityksen osallisuutta rikkomiseen arvioidaan tapauskohtaisesti. Sakkoja määrätessään komissio ottaa erityisesti huomioon mahdolliset raskauttavat tai lieventävät seikat ja soveltaa tarvittaessa sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annettua tiedonantoa.

(218) Arvioidessaan rikkomisen vakavuutta komissio ottaa huomioon rikkomisen luonteen, sen todellisen vaikutuksen markkinoihin, jos se on todettavissa, ja merkityksellisten markkinoiden koon. Kunkin yrityksen osallisuutta rikkomiseen arvioidaan tapauskohtaisesti.

b) SAKKOJEN MÄÄRÄ

(219) Kartellilla rikottiin tahallaan EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa: täysin tietoisina toimiensa kilpailua rajoittavasta luonteesta sekä niiden sääntöjenvastaisuudesta johtavat nukleotidien tuottajat kokoontuivat perustaakseen salaisen ja jatkuvan järjestelmän, jonka tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua.

1. ***Perusmäärä***

(220) Sakkojen perusmäärä määritellään rikkomisen vakavuuden ja keston mukaan.

Vakavuus

(221) Arvioidessaan rikkomisen vakavuutta komissio ottaa huomioon rikkomisen luonteen, sen todellisen vaikutuksen markkinoihin, jos se on todettavissa, ja merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden koon.

Rikkomisen luonne

(222) Edellä esitetyistä tosiseikoista seuraa, että tarkasteltavana olevassa rikkomisessa kyse oli markkinoiden jakamisesta ja hintojen sopimiseen liittyvistä käytännöistä, jotka ovat luonteeltaan pahimmanlaatuisia EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaan kohdistuvia rikkomisia.

(223) Kartellijärjestelyihin osallistuivat suuret maailmanlaajuiset toimijat, ja niitä suunnitteli, johti ja edisti kunkin kartelliin osallistuneen yrityksen johtohenkilöstö ([141]). Tämäntyyppisen kartellisopimuksen täytäntöönpano on omiaan aiheuttamaan kilpailun merkittävää vääristymistä, josta on etua yksinomaan kartelliin osallistuville tuottajille ja joka on erittäin vahingollista asiakkaille ja viime kädessä kuluttajille.

(224) Näin ollen komissio katsoo, että tarkasteltavana oleva rikkominen oli luonteeltaan erittäin vakava EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan rikkominen.

(225) Ajinomoto katsoo useiden tähän asiaan liittyvien osatekijöiden osoittavan, että rikkomisen vaikutukset markkinoihin olivat rajalliset ja että rikkominen ei ollut niin vakava kuin komissio esittää. Näitä osatekijöitä ovat Euroopan nukleotidialan pienuus, rikkomisen toteutuminen vain osittain, nukleotidien erittäin pieni osuus lopputuotteiden kustannuksista ja siten kuluttajille aiheutuvien haittojen vähäisyys sekä se, että mahdollisuus kilpailuttaa toimittajia keskenään pienensi välittömille asiakkaille mahdollisesti aiheutuvia haittoja.

(226) Komission on hylättävä nämä väitteet. On selvää, että hintasopimuksiin ja markkinoiden jakamiseen perustuvat kartellit ovat omiaan vaarantamaan yhtenäismarkkinoiden asianmukaisen toiminnan. Olisi erheellistä päätellä markkinoiden pienen koon perusteella, että tämä rikkominen ei ole erittäin vakava. Ratkaisevaa on se, että nukleotidien yhtenäismarkkinoita ohjaileva tavanomainen kilpailu korvattiin salaisen yhteistyön järjestelmällä, joka koski tuotteen hintaa eli olennaista kilpailutekijää. Kuten jäljempänä olevissa kohdissa osoitetaan, järjestelyt pantiin tosiasiallisesti täytäntöön ja niillä oli tosiasiallisia vaikutuksia ETA:n nukleotidimarkkinoihin ([142]). EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohdan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohdan rikkomista sinänsä pidetään erittäin vakavana. Komissio tarkastelee markkinoiden pienuutta koskevaa väitettä 241 ja 242 kappaleessa.

([141]) Ks. 57 kappale ja sitä seuraavat kappaleet.

([142]) Muita Ajinomoton esille ottamia seikkoja käsitellään myös markkinoihin kohdistuvia vaikutuksia koskevassa jaksossa.

Rikkomisen tosiasiallinen vaikutus ETA:n nukleotidimarkkinoihin

(227) Rikkomiseen syyllistyneillä yrityksillä oli tarkasteluajanjaksona leijonanosa nukleotidien maailmanmarkkinoista ja Euroopan markkinoista. Lisäksi järjestelyjen nimenomaisena tavoitteena oli nostaa hintoja korkeammiksi kuin ne olisivat muutoin olleet ja rajoittaa myyntimääriä. Koska nämä järjestelyt pantiin täytäntöön, niillä oli huomattava vaikutus markkinoihin.

(228) Ei ole tarpeen määritellä tarkasti, kuinka paljon hinnat poikkesivat siitä, mitä ne olisivat voineet olla ilman näitä järjestelyjä. Tätähän ei aina voida arvioida luotettavasti, koska tuotteen hintakehitykseen ovat samanaikaisesti voineet vaikuttaa monet ulkoiset tekijät, joten on erittäin vaikea tehdä mitään päätelmiä kaikkien mahdollisten kausaalisten tekijöiden suhteellisesta merkityksestä.

(229) Kartellisopimukset pantiin kuitenkin täytäntöön. Kartellin koko voimassaolon ajan osapuolet vaihtoivat tietoja myyntihinnoistaan ja määristään, ja näiden lukujen perusteella osapuolet sopivat tavoitehinnoista (ks. esimerkiksi 80, 89, 91, 92–94, 97, 98, 104, 108–111, 115, 116, 118–131, 133, 135 ja 138–141 kappale). Kuten tämän päätöksen tosiseikkoja koskevassa osassa pitkin matkaa osoitetaan, tavoitehinnoista ja hinnankorotuksista sovittiin ja ilmoitettiin asiakkaille ja ne pantiin täytäntöön kaikkialla Euroopan talousalueella (ks. esimerkiksi 86, 104, 118–120, 122, 124, 126, 128, 134, 139–141 ja 144 kappale). Osapuolet seurasivat tarkoin sopimustensa täytäntöönpanoa pitämällä keskenään säännöllisesti monenvälisiä ja kahdenvälisiä kokouksia. Näissä kokouksissa osapuolet vaihtoivat tietoja myyntiluvuistaan, keskustelivat markkinahinnoista (minkä ansiosta osapuolten oli mahdollista seurata sovittujen tavoitehintojen toteutumista) ja tarvittaessa sopivat tavoitehintojen tarkistamisesta (ks. esimerkiksi 92, 109, 111, 124 ja 128–130 kappale).

(230) Ottaen huomioon edellä esitetyt seikat ja kunkin osanottajan ponnistelut kartellin monimutkaisen organisaation hyväksi ei ole epäilystäkään siitä, että kilpailua rajoittava sopimus pantiin täytäntöön tarkasteltavana olevan rikkomisen aikana. Tällaisella yhtäjaksoisesti yhdeksän vuotta kestäneellä täytäntöönpanolla on varmasti ollut vaikutus markkinoihin.

(231) Ajinomoton mielestä komissio käyttää merkityksettömiä todisteita osoittaakseen, että rikkomisella oli merkittävä vaikutus markkinoihin. Ajinomoton mukaan rikkomisen vaikutus markkinoihin oli vähäinen. Itse asiassa Ajinomoto toteaa, että ei ollut ainoastaan vaikea päästä yksimielisyyteen tavoitehinnoista vaan että silloinkaan kun sopimuksia tehtiin, niitä ei koskaan noudatettu kaikilta osin: järjestelyistä poikettiin usein, siitä ei rangaistu eikä mitään tehokasta valvontajärjestelmää luotu. Tämän vuoksi Ajinomoto katsoo, että rikkominen toteutui vain osittain.

(232) Lisäksi Ajinomoto toteaa, että nukleotidikustannusten osuus lopputuotteen hinnasta on keskimäärin 0,1 prosenttia ja että mahdollisuus kilpailuttaa toimittajia keskenään pienensi välittömille asiakkaille aiheutuvia haittoja. Ajinomoto katsoo myös, että tarkasteluajanjakson taloudellisten olosuhteiden analyysi vahvistaa hintakehityksen vastanneen kilpailuun perustuvaa toimintaa. Tämän tueksi Ajinomoto on toimittanut RBB Economicsin laatiman raportin, jonka mukaan ei ole mitään syytä päätellä, että hinnat olisivat vuosina 1988–1997 olleet epätavallisen vakaat tai että hintojen lasku vuodenvaihteessa 1998–1999 olisi ollut seurausta rikkomisen päättymisestä. Raportin mukaan on kyseenalaista, olivatko mitkään nukleotidituottajien väliset asiakkaiden jakamista koskevat järjestelyt tehokkaita ja johtuiko hintojen lasku vuodenvaihteessa 1998–1999 kartellin loppumisen asemesta ulkoisten markkinatekijöiden merkittävistä muutoksista, jotka vaikuttivat tuntuvasti hinnoittelun edellytyksiin Euroopassa: Cheilin Indonesiassa käyttöön ottama tuotantolaitos lisäsi kapasiteettia huomattavasti ja kysyntä hiipui vuodesta 1997 lähtien, minkä seurauksena oli huomattava ylikapasiteetti. Korean ja Indonesian valuuttojen devalvointi lisäsi Euroopan hintoihin kohdistuvia paineita. Väitetiedoksiantoon antamansa vastauksen täydennyksessä Ajinomoto toteaa, että yritysten komissiolle toimittamissa (ja käyttöön antamissa) keskimääräistä kapasiteettia koskevissa arvioissa vahvistetaan, että hintakehitys vastasi kilpailuedellytyksiä koko tarkasteluajanjakson ajan ja että rikkomisen vaikutus markkinoihin oli vähäinen.

(233) Väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa Cheil tekee samat päätelmät ja korostaa, että Cheilin päätös lisätä kapasiteettiaan johti hintojen huomattavaan laskuun vuoden 1998 lopun ja vuoden 1990 alun välisenä aikana. Cheil katsoo myös, että markkinoiden pienuuden vuoksi sääntöjenvastaisen toiminnan todellinen taloudellinen vaikutus on pienempi, minkä vuoksi sakkojen perusmäärä on asetettava alhaiselle tasolle. Lisäksi Cheil esittää Daesangin tukemana ([143]), että komission on otettava huomioon rikkomisen vakavuutta määrittäessään se, että rikkomisen vaikutus kuluttajiin on merkityksetön ja että korealaiset joutuivat mukaan jo aiemmin olemassa olleeseen järjestelyyn.

(234) Takeda toteaa, että suurin mahdollinen kuluttajiin kohdistuva vaikutus on hyvin rajallinen, koska Euroopan markkinat ovat pienet, koska nukleotideja ostavat suuret elintarvikevalmistajat eivätkä kuluttajat ja koska nukleotidikustannusten osuus lopputuotteen hinnasta on pieni. Lisäksi Takeda pidättää itselleen oikeudet sen osalta, että komissio ei ole pyrkinyt määrittelemään täsmällisesti, kuinka paljon rikkominen nosti hintaa verrattuna siihen mitä se olisi muutoin ollut.

([143]) Ks. sekä 20.9.2002 päivätty Daesangin vastaus että 27.11.2002 päivätyssä kirjeessä lähetetty tiivistelmä.

(235) Mikään osapuolten väitteistä, joilla pyritään tekemään kartellin tosiasiallista markkinavaikutusta koskevasta komission havainnosta vähämerkityksinen, ei ole vakuuttava. Väitteet hintojen vakaudesta vuosina 1988–1997 ja hintojen laskusta vuodenvaihteessa 1998–1999 voivat olla jossain määrin merkityksellisiä (varsinkin siltä osin, että Cheilin Indonesiassa käyttöön ottama uusi tuotantolaitos lisäsi kapasiteettia huomattavasti kartellin voimassaolon loppupuolella), mutta ne eivät osoita vakuuttavasti, että kartellisopimuksen täytäntöönpano ei olisi voinut vaikuttaa hintojen määräytymiseen ja vaihteluun nukleotidimarkkinoilla. Koska osapuolet olivat korvanneet vapaan kilpailun epävarmuuden jatkuvalla salaisella yhteistyöllä, hinnat asettuivat väistämättä eri tasolle kuin mille ne olisivat asettuneet kilpailulle avoimilla markkinoilla.

(236) Ajinomoto ja Cheil korostivat sitä, että kartellin voimassaolon loppupuolella tuotantokapasiteetin huomattava kasvu samanaikaisesti kysynnän vähenemisen kanssa johti hintojen laskuun (ja tuottajien kapasiteetin käyttöasteiden alenemiseen), mikä epäilemättä kuvaa osapuolten kartellin voimassaolon loppupuolella kohtaamia vaikeuksia vaikuttaa hintoihin hankalassa markkinatilanteessa ja mahdollisesti jopa syitä kartellin hajoamiseen. Se ei kuitenkaan osoita, että sääntöjenvastaisella käytännöllä ei olisi ollut vaikutusta markkinoihin kartellin yhdeksänvuotisen olemassaolon aikana ja että hintoja ei olisi pidetty kilpailukykyistä tasoa korkeampina.

(237) Tarkasteltaessa kartellin jäsenten ponnisteluja kokonaisuutena (ks. 75–149 kappale) voidaan päinvastoin hyvinkin päätellä, että kartellin voimassaolon ajan kartellin jäsenet onnistuivat pitämään hinnat korkeammalla kuin olisivat olleet ilman sääntöjenvastaisia järjestelyjä.

(238) Vaikka kartellin osanottajien tavoitteet eivät ehkä täysin täyttyneetkään, se ei osoita, että kartellilla ei olisi ollut vaikutusta markkinoihin. Lisäksi on käsittämätöntä muun muassa asiaan liittyvät riskit huomioon ottaen, että osapuolet olisivat rikkomisen aikana suostuneet eri puolilla maailmaa toistuvasti järjestettyihin kokouksiin, joissa sovittiin tavoitehinnoista, jos ne olisivat katsoneet, että kartellilla on vähäinen vaikutus tai ei mitään vaikutusta nukleotidimarkkinoihin. Tältä osin voi viitata esimerkiksi Ajinomoton onnitteluihin kaikille kartellin jäsenille vuoden 1995 tavoitehintojen toteutumisen johdosta erään kartellikokouksen aikana (ks. 126 kappale tai Daesangin täydentävän lausunnon liite Z ([144])).

(239) Väitetiedoksiantoon antamissaan vastauksissa Ajinomoto, Cheil ja Daesang ovat myös todenneet komission omien todisteiden osoittavan, että ne ovat usein laiminlyöneet järjestelyjä ja toimineen markkinoilla itsenäisesti. Komissio ei voi kuitenkaan hyväksyä tätä väitettä. Komissiolla on runsaasti todisteita, jotka osoittavat Ajinomoton, Daesangin ja Cheilin tosiasiallisesti jatkaneen osallistumista rikkomiseen koko rikkomisen ajan (mitä osapuolet eivät myöskään kiistä lukuun ottamatta Ajinomoton osallistumista elokuun 1996 jälkeen), minkä lisäksi osapuolilla on saattanut olla ”salaisia toimintaohjelmia”, joiden vuoksi niiden täytyi joiltakin osin laiminlyödä muille kartellin osanottajille antamiaan sitoumuksia; tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että ne eivät olisi panneet kartellisopimusta täytäntöön. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi asiassa Cascades v. komissio, ”yritys, joka kilpailijoidensa kanssa harjoittamastaan yhteistoiminnasta huolimatta noudattaa jokseenkin itsenäistä politiikkaa markkinoilla, voi yksinkertaisesti yrittää käyttää kartellia hyväkseen” ([145]).

Merkityksellisten maantieteellisten markkinoiden koko

(240) Kartelli kattoi yhteismarkkinat kokonaan ja myös koko ETA:n sen jälkeen kun se oli perustettu. Yritysten salainen yhteistyö vaikutti kaikkialla yhteismarkkinoilla ja Euroopan talousalueella. Rikkomisen vakavuutta määrittäessään komissio katsookin, että kartelli on vaikuttanut koko yhteisöön ja myös ETA:han sen jälkeen kun se oli perustettu.

Komission päätelmä rikkomisen vakavuudesta

(241) Kun otetaan huomioon tarkasteltavana olevan toiminnan laatu, sen tosiasiallinen vaikutus nukleotidimarkkinoihin ja se, että toiminta kattoi koko yhteismarkkinat ja myös koko ETA:n sen jälkeen kun se oli perustettu, komissio katsoo, että tämän päätöksen kohteena olevat yritykset ovat rikkoneet erittäin vakavalla tavalla EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa.

(242) Tuotemarkkinoiden koko ja rikkomisen tosiasiallinen vaikutus näihin tuotemarkkinoihin on erotettava toisistaan selvästi. Rikkomisen vakavuutta arvioidessaan komissiolla ei ole tapana tarkastella tuotemarkkinoiden kokoa merkityksellisenä tekijänä.

(243) Komissio ottaa kuitenkin tässä asiassa huomioon tuotemarkkinoiden pienuuden, sanotun kuitenkaan rajoittamatta rikkomisen luokittelemista erittäin vakavaksi rikkomiseksi.

([144]) Ks. komission asiakirjojen s. 1076.

([145]) Asia T-308/94, Cascades v. komissio, Kok. 1998, s. II-925, 230 kohta.

Kartellin osanottajien luokittelu

(244) Kun on kyse erittäin vakavasta rikkomisesta, todennäköisten sakkojen ehdotettu porrastaminen mahdollistaa yritysten erilaisen kohtelun, jotta voidaan ottaa huomioon rikkomiseen syyllistyneiden todelliset taloudelliset mahdollisuudet vaarantaa kilpailua merkittävästi ja jotta sakko voidaan määrätä niin suureksi, että sillä on riittävä rikkomista estävä vaikutus. Tämä vaikuttaa erityisen tarpeelliselta, kun rikkomiseen osallistuneiden yritysten markkinaosuudet ovat hyvin erikokoisia, kuten tässä asiassa.

(245) Kun kyseessä on tällainen useita yrityksiä koskeva asia, sakkojen perusmäärää asetettaessa on tarpeen ottaa huomioon kunkin yrityksen erityinen painoarvo ja siten kunkin yrityksen sääntöjenvastaisen toiminnan todellinen vaikutus kilpailuun.

(246) Tätä varten kyseiset yritykset voidaan periaatteessa jakaa eri ryhmiin sen perusteella, mikä on niiden suhteellinen merkitys kyseisillä markkinoilla; jakoa voidaan tarvittaessa mukauttaa muiden tekijöiden ja erityisesti tehokkaan rikkomista estävän vaikutuksen tarpeen huomioon ottamiseksi.

(247) Komissio katsoo, että yrityksen osuus kyseisen tuotteen maailmanmarkkinoista on tarkoituksenmukainen peruste vertailtaessa yritysten suhteellista merkitystä kyseisillä markkinoilla. Kun otetaan huomioon markkinoiden maailmanlaajuinen luonne, nämä luvut antavat tarkimman kuvan kartelliin osallistuneiden yritysten mahdollisuudesta aiheuttaa merkittävää vahinkoa muille toimijoille yhteismarkkinoilla ja/tai Euroopan talousalueella. Lisäksi minkä tahansa tietyssä kartelliin osallistuneen yrityksen osuus maailmanmarkkinoista antaa myös viitteitä sen osallisuudesta kartellin vaikutukseen kokonaisuutena tai siitä epävakaudesta, joka olisi kohdistunut kyseiseen kartelliin, jos yritys ei olisikaan ollut mukana. Vertailu on tehty kyseisen tuotteen maailmanmarkkinaosuuksien perusteella viimeiseltä kokonaiselta kalenterivuodelta, jona rikkominen tapahtui (1997).

(248) Ajinomoto on aina ollut suurin nukleotidien tuottaja merkityksellisillä maantieteellisillä markkinoilla. Vuonna 1997 sen arvioitu osuus maailmanmarkkinoista oli 40–50 prosenttia.

(249) Takeda, Cheil ja Daesang olivat pienempiä toimijoita nukleotidien maailmanmarkkinoilla. Vuonna 1997 kullakin niistä oli arviolta 10–20 prosentin markkinaosuus eli yli kaksi kertaa pienempi kuin alan suurimman toimijan Ajinomoton osuus.

(250) Näin ollen Ajinomoto muodostaa ensimmäisen ryhmän. Takeda, Cheil ja Daesang muodostavat toisen ryhmän.

(251) Edellä esitetyn perusteella komissio määrää rikkomisen vakavuuteen perustuvien sakkojen perusmäärät seuraavasti:

– Ajinomoto: 6 miljoonaa euroa,

– Takeda, Daesang ja Cheil: 2,4 miljoonaa euroa.

Riittävä rikkomista estävä vaikutus

(252) Jotta varmistetaan, että sakolla on riittävä rikkomista estävä vaikutus, ja otetaan huomioon se, että suuryrityksillä on oikeudellista ja taloudellista asiantuntemusta ja resursseja, joiden avulla ne voivat muita helpommin arvioida toimintansa sääntöjenvastaisuutta ja siitä johtuvia kilpailuoikeudellisia seuraamuksia, komissio määrittää, onko sakkojen perusmäärää syytä tarkistaa jonkin yrityksen osalta.

(253) Vuonna 2001 Ajinomoton maailmanlaajuinen liikevaihto oli 8,7 miljardia euroa ja Takedan puolestaan 9,2 miljardia euroa, joten ne ovat paljon suurempia toimijoita kuin Daesang (maailmanlaajuinen liikevaihto 1,4 miljardia euroa vuonna 2001) ja Cheil (maailmanlaajuinen liikevaihto 1,9 miljardia euroa vuonna 2001). Tältä osin komissio katsoo, että etsittäessä asianmukaista perusmäärää sakolle, jonka perusteena pidetään yrityksen suhteellista merkitystä kyseisillä markkinoilla, on syytä korottaa sakkoa, jotta voidaan ottaa huomioon Ajinomoton ja Takedan koko ja yleiset resurssit.

(254) Edellä esitetyn perusteella komissio katsoo, että rikkomista estävän vaikutuksen varmistamiseksi 251 kappaleessa määriteltyjen sakkojen perusmäärä on korotettava Ajinomoton osalta 100 prosentilla 12 miljoonaan euroon ja Takedan osalta 100 prosenttia 4,8 miljoonaan euroon.

Rikkomisen kesto

(255) Komissio katsoo, että Daesang on rikkonut EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa 19 päivästä joulukuuta 1988 vuoden 1997 loppuun ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa 1 päivästä tammikuuta 1994 vuoden 1997 loppuun.

(256) Komissio katsoo, että Cheil on rikkonut EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa maaliskuusta 1989 2 päivään kesäkuuta 1998 ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa 1 päivästä tammikuuta 1994 2 päivään kesäkuuta 1998.

(257) Takeda totesi, että komission olisi katsottava rikkomisen päättyneen päivänä, jolloin viimeinen tiedossa oleva kartellikokous pidettiin. Kuten edellä jaksossa ”Rikkomisen kesto” todettiin, asiakirjoista käy ilmi, että viimeinen tiedossa oleva Takedan ja erään kartellin jäsenen välinen sääntöjenvastainen yhteydenotto tapahtui 2 päivänä kesäkuuta 1998. Näin ollen komissio katsoo, että Takeda on rikkonut EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa 8 päivästä marraskuuta 1988 2 päivään kesäkuuta 1998 ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa 1 päivästä tammikuuta 1994 2 päivään kesäkuuta 1998.

(258) Ajinomoto asettaa rikkomisen keston kyseenalaiseksi ja myöntää osallistuneensa rikkomiseen vain elokuuhun 1996 asti. Ajinomoton osallistumista kartelliin käsitellään 202–210 kappaleessa. Komissio katsoo, että Ajinomoto on rikkonut EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa 8 päivästä marraskuuta 1988 ainakin syyskuuhun 1997 ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa 1 päivästä tammikuuta 1994 ainakin syyskuuhun 1997.

(259) Näin ollen komissio päättelee, että Takeda on syyllistynyt rikkomiseen yhdeksän vuoden ja kuuden kuukauden ajan, Ajinomoto kahdeksan vuoden ja yhdeksän kuukauden ajan, Daesang yhdeksän vuoden ajan ja Cheil yhdeksän vuoden ja kahden kuukauden ajan, mitä voidaan pitää pitkäaikaisena (kesto ylittää viisi vuotta). Tämän vuoksi rikkomisen vakavuuteen perustuvien sakkojen perusmääriä (ks. 251 ja 254 kappale) korotetaan 10 prosenttia kultakin vuodelta ja viisi prosenttia kultakin kuudelta kuukaudelta, eli Takedan osalta 95 prosenttia, Cheilin ja Daesangin osalta 90 prosenttia ja Ajinomoton osalta 85 prosenttia.

(260) Cheil katsoo kuitenkin väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa, että vaikka asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta ([146]) annettujen suuntaviivojen mukaan ”pitkäaikaisen” rikkomisen perusteella sakkoja voidaan korottaa 10 prosenttia vuotta kohden, tämä ei tarkoita, että jokaiseen rikkomiseen olisi sovellettava tällaista ”vuotta kohden” laskettavaa korotusta. Cheil katsoo, että komission olisi harkittava maaliskuusta 1989 vuoden 1992 alkuun ulottuvaan ajanjaksoon sovellettavaksi kestoon perustuvaa korotusta, joka olisi pienempi kuin 10 prosentin vakiokorotus vuotta kohden, koska Cheilin osallistuminen rikkomiseen tuona ajanjaksona oli vähäistä (kuten myös sen vaikutus markkinoihin). Samaten Cheil katsoo, että vuoden 1996 jälkeisiin tapahtumiin olisi perusteltua soveltaa tällaista toimintamallia, kun otetaan huomioon kyseisten tapahtumien selvästi vähäisemmät vaikutukset ja Cheilin vuonna 1996 tekemä päätös lisätä kapasiteettia (joka toteutui 1990-luvun lopussa).

(261) Komission on hylättävä tämä väite. Cheilin osallistuminen rikkomiseen koko rikkomisen ajan on todettu tämän päätöksen tosiseikkoja koskevassa osassa. On myös todettu, että rikkominen vaikutti ETA:n markkinoihin. Pelkästään se, että kullakin kartellin osanottajalla voi olla kunkin oman erityistilanteensa mukainen rooli, ei poissulje sen vastuuta rikkomisesta kokonaisuudessaan. Yritys, joka on osallisena yhteisessä sääntöjenvastaisessa hankkeessa sellaisen toiminnan kautta, jolla on vaikutusta yhteisen tavoitteen toteuttamiseen, on yhtä lailla vastuussa muiden samaan rikkomiseen osallistuneiden osanottajien toiminnasta koko siltä ajalta, jolloin se on noudattanut yhteistä järjestelyä ([147]). Näin ollen komissio katsoo, että Cheil osallistui rikkomiseen samalla tavalla koko rikkomisen ajan.

([146]) EYVL C 9, 14.1.1998, s. 3.

([147]) Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa komissio v. Anic, 83 kohta.

Päätelmä sakkojen perusmääristä

(262) Komissio määrää sakkojen perusmäärät seuraavasti:

– Takeda: 9 360 000 euroa,

– Ajinomoto: 22 200 000 euroa,

– Daesang: 4 560 000 euroa,

– Cheil: 4 560 000 euroa.

2. ***Raskauttavat seikat***

(263) Komissio ei ole havainnut raskauttavia seikkoja, jotka olisi otettava huomioon tässä päätöksessä.

3. ***Lieventävät seikat***

Yksinomaan passiivinen rooli rikkomisessa

(264) Cheil ja Daesang toteavat vastauksessaan ([148]), että niillä oli aina passiivinen tai seurailijan rooli rikkomisessa. Ne joutuivat mukaan jo aiemmin olemassa olleeseen kartelliin, jota johtivat Takeda ja vähäisemmässä määrin Ajinomoto, jotka halusivat suojella omia markkinoitaan ja rajoittaa kilpailua vastaostoilla. Tältä osin Ajinomoto katsoo sen roolin olleen toissijainen verrattuna Takedaan, jota on pidettävä kartellin todellisena johtajana. Lisäksi korealaiset tuottajat katsovat olevansa paljon pienempiä kuin japanilaiset kilpailijansa, mikä myös osoittaa niiden toiminnan vähäisen vaikutuksen markkinoihin.

(265) Yritysten todelliset taloudelliset mahdollisuudet vaikuttaa ETA:n markkinoihin taloudellisen kokonsa perusteella on otettu huomioon laskettaessa sakkojen perusmäärää (ks. 244–251 kappale).

(266) Vaikka näiden lausuntojen perusteella saattaakin olla tiettyjä seikkoja, jotka osoittavat japanilaisten yritysten käynnistäneen kartellin ja tehneen aloitteet tiettyjen kokousten järjestämiseksi, komissiolla ei ole mitään syytä katsoa, että kummallakaan korealaisista tuottajista olisi ollut täysin passiivinen rooli tai seurailijan rooli rikkomisessa. Kumpikin yritys osallistui suurimpaan osaan todetuista kartellikokouksista ja osallistui rikkomiseen suoraan ja aktiivisesti. Tosiasiallisesti Cheil ja Daesang osallistuivat kokouksiin ja vaihtoivat myyntitietoja osallistumisensa kautta. Ne eivät tämän vuoksi voi väittää, että niillä oli täysin ”passiivinen rooli” ([149]).

([148]) Ks. myös 27.11.2002 päivätty Daesangin lausunnon tiivistelmä.

([149]) Ks. esimerkiksi komission päätös 2001/418/EY asiassa COMP/36.545/F3 – aminohapot, 365 kohta (EYVL L 152, 7.6.2001, s. 24).

(267) Esimerkiksi Daesangin oma raportti ([150]) joulukuussa 1995 pidetystä kokouksesta, jossa arvioitiin vuonna 1995 tehtyä yhteistyötä, osoittaa selvästi, että kaikki osapuolet olivat tehneet yhteistyötä hintojen korottamiseksi vuonna 1995 ja että kaikki osapuolet sopivat yhteistyön jatkamisesta vuonna 1996. Kuten tosiseikoista käy ilmi, Cheil ja Daesang puolestaan tekivät ehdotuksia tavoitehinnoista ja pitivät keskinäisiä kokouksia, joissa ne valmistelivat yhteisiä kannanottoja tuottajakokouksiin.

(268) Ottaen huomioon kaikki tähän asiaan liittyvät todisteet, joita kuvaillaan tämän päätöksen tosiseikkoja koskevassa osassa, tarkasteltavana on kartelli, jossa kaikki osapuolet osallistuivat rikkomiseen aktiivisesti ja suoraan vaihtaen tietoja myyntiluvuistaan sekä arvioiden tavoitehintoja ja keskustellen niistä. Kaikilla osanottajilla oli yhteinen kiinnostus järjestelyjä kohtaan. Kaikkien kartellin jäsenten on todettu osallistuneen useimpiin kartellikokouksiin ja vuorollaan näiden kokousten järjestämiseen. Mitään yritystä ei voida pitää suuntaviivoissa tarkoitettuna johtajana.

Sääntöjenvastaisten sopimusten täytäntöönpanosta luopuminen käytännössä

(269) Kuten 229 kappaleessa todettiin, komissio katsoo, että kilpailua rajoittavat sopimukset pantiin täytäntöön. Tämän päätöksen kohteena oleviin yrityksiin ei sen vuoksi voida soveltaa lieventäviä seikkoja. Komissio toteaa, että kilpailua rajoittava sopimus on periaatteessa pantu täytäntöön silloin, kun kartellin jäsenet määrittelevät markkinoilla harjoittamansa toiminnan yhteisesti ilmaistujen tavoitteiden mukaisesti. Kun on kyse pitkän ajanjakson aikana kerran toisensa jälkeen tehdyistä sopimuksista, voidaan olettaa, että kaikki osapuolet ovat panneet sopimukset täytäntöön, koska ne eivät olisi muutoin näin pitkän ajanjakson aikana toistuvasti suostuneet eri puolilla maailmaa järjestettyihin kokouksiin, joissa sovittiin hinnoista ja jaettiin asiakkaat. Mikään osapuolten esittämistä väitteistä ei riitä komission esille ottamien todisteiden kumoamiseen.

(270) Kuten edellä 239 kappaleessa todettiin, yritys, joka kilpailijoidensa kanssa harjoittamastaan yhteistoiminnasta huolimatta noudattaa jokseenkin itsenäistä politiikkaa markkinoilla, voi yksinkertaisesti yrittää käyttää kartellia hyväkseen ([151]). Sitä, että osapuolet eivät omien sanojensa mukaan säännöllisesti noudattaneet sovittuja järjestelyjä, ei näin ollen voida pitää riittävänä todisteena sopimusten täytäntöönpanosta luopumisesta.

Muut lieventävät seikat

(271) Väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa Ajinomoto katsoo, että komission olisi pidettävä lieventävinä seikkoina sen yksipuolista ja vapaaehtoista rikkomiseen osallistumisen lopettamista ennen komission toimenpiteitä sekä sitä, että tämä yksipuolinen vetäytyminen on myötävaikuttanut rikkomisen päättymiseen.

(272) Tämän tueksi Ajinomoto viittaa 28 päivänä toukokuuta 1997 ja 9 päivänä kesäkuuta 1997 päivättyihin Takedan sisäisiin muistioihin ([152]) ja Takedan lausuntoon ([153]), joissa viitataan kartellin jäsenten ilmaisemaan huolestumiseen Ajinomoton päätöksestä olla osallistumatta monenvälisiin kokouksiin elokuun 1996 jälkeen ja tämän vaikutuksista tuleviin kokouksiin.

(273) Tämä väite on hylättävä. Jaksossa ”Rikkomisen kesto” osoitettiin, että Ajinomoton päätöstä olla osallistumatta monenvälisiin kokouksiin elokuun 1996 jälkeen ei voida pitää osoituksena yksipuolisesta rikkomiseen osallistumisen lopettamisesta kyseisestä ajankohdasta lähtien. Komissio päinvastoin katsoo, että Ajinomoto jatkoi rikkomiseen osallistumista pitämällä edelleen Takedan kanssa kahdenvälisiä kokouksia, joissa ne keskustelivat nukleotidimarkkinoista ja hinnoista. Näin ollen komissio katsoo, että Ajinomoton osallistumattomuudella monenvälisiin kokouksiin on ollut vain vähäinen vaikutus tai ei ollenkaan vaikutusta kartellin päättymiseen.

(274) Cheil toteaa, että komission olisi otettava huomioon se, että se on jo saanut Yhdysvalloissa sakot tästä rikkomisesta, koska sen mielestä yritysten ”kaksinkertainen rankaiseminen” on kiellettyä. Lisäksi komission olisi asetettava sakkojen määrä niiden vaikutusten perusteella, joita rikkomisella oli suhteellisen pienillä yhteisön markkinoilla.

(275) Tämä väite on hylättävä. Muiden oikeuskäytäntöjen mukaisesti määrätyillä sakoilla, Yhdysvaltojen oikeuskäytäntö mukaan luettuna, ei ole vaikutusta yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisen perusteella määrättäviin sakkoihin. Yhdysvaltojen (tai minkä tahansa muun kolmannen maan) harjoittama tuomiovallan käyttö kartellitoimintaa vastaan ei voi millään lailla rajoittaa komissiolle kuuluvaa yhteisön kilpailulainsäädännön mukaista tuomiovaltaa tai sulkea sitä pois. On syytä todeta, että alueperiaatteen nojalla EY:n perustamissopimuksen 81 artikla koskee ainoastaan kilpailunrajoituksia yhteismarkkinoilla ja ETA-sopimuksen 53 artikla ainoastaan kilpailunrajoituksia ETA:n markkinoilla. Samalla tavoin Yhdysvaltojen kilpailuviranomaiset käyttävät tuomiovaltaa vain siltä osin kuin toiminnalla on välitön ja aiottu vaikutus Yhdysvalloissa käytävään kauppaan.

([150]) Ks. Daesangin täydentävän lausunnon liite Z, komission asiakirjojen s. 1076.
([151]) Asia T-308/94, Cascades SA v. komissio, 230 kohta.
([152]) Komission asiakirjojen s. 2147 ja 2151.
([153]) Takedan lausunto, komission asiakirjojen s. 2173.

(276) Takedan mielestä komission olisi otettava huomioon se, että Takeda maksoi jo huomattavat sakot vitamiineja koskevassa asiassa ([154]). Ajinomoto toteaa samaa sakoista, jotka se maksoi lysiiniä koskevassa asiassa ([155]). Komissio hylkää nämä väitteet. Vitamiineja koskevassa asiassa ja lysiiniä koskevassa asiassa ei ollut kyse Takedan ja Ajinomoton syyllistymisestä rikkomiseen nukleotidimarkkinoilla eikä niitä sen vuoksi voida ottaa huomioon tässä päätöksessä.

(277) Lisäksi Cheil ja Daesang toteavat, että ne eivät noudattaneet järjestelyjä säännöllisesti tai että ne jopa toimivat järjestelyjen vastaisesti esimerkiksi lisäämällä tuotantokapasiteettia tai myymällä tuotteitaan tavoitehintoja halvempaan hintaan.

(278) Komissio korostaa jälleen kerran, että se, että yritys, jonka on osoitettu osallistuneen kilpailijoidensa kanssa hintoja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön, ei ole aina toiminut markkinoilla kilpailijoiden kanssa sovitulla tavalla, ei välttämättä ole sakkojen suuruutta määriteltäessä huomioon otettava lieventävä seikka. Kuten edellä todettiin, yritys, joka kilpailijoidensa kanssa harjoittamastaan yhteistoiminnasta huolimatta noudattaa jokseenkin itsenäistä politiikkaa markkinoilla, voi yksinkertaisesti yrittää käyttää kartellia hyväkseen ([156]).

(279) Ajinomoto, Cheil ja Takeda huomauttavat myös toteuttaneensa toimenpiteitä estääkseen kilpailusääntöjen rikkomisen tulevaisuudessa. Tältä osin ne ovat hyväksyneet ja tiukentaneet kilpailusääntöjen noudattamista koskevia ohjelmia. Komissio pitää myönteisenä sitä, että nämä yritykset ovat luoneet kilpailulainsäädännön noudattamista koskevat ohjeet. Se katsoo kuitenkin, että tämä aloite tehtiin liian myöhään ja että se ennalta ehkäisevänä välineenä ei voi vapauttaa komissiota velvollisuudesta määrätä näille yrityksille seuraamuksia rikkomisista, joihin ne ovat aikaisemmin syyllistyneet. Edellä esitettyjen seikkojen perusteella kilpailusääntöjen noudattamista koskevien ohjelmien hyväksymistä ei ole syytä pitää lieventävänä seikkana, jonka perusteella sakkojen alentaminen olisi perusteltua.

(280) Näin ollen tähän nukleotidimarkkinoihin vaikuttavan rikkomisen osanottajiin ei voida soveltaa mitään lieventäviä seikkoja.

4. *Sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon soveltaminen*

(281) Tämän päätöksen kohteena olevat yritykset ovat toimineet yhteistyössä komission kanssa rikkomista koskevan tutkimuksen eri vaiheissa saadakseen sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon mukaisen suopean kohtelun. Jotta kyseisten yritysten yhteistyön perusteella voitaisiin ottaa huomioon näiden yritysten sakkojen määräämättä jättämistä tai lieventämistä koskevat oikeutetut odotukset, komissio tarkastelee seuraavassa jaksossa, täyttävätkö asianosaiset sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetussa tiedonannossa määrätyt ehdot.

Sakkojen määräämättä jättäminen tai sakkojen määrän hyvin huomattava alentaminen (B jakso)

(282) Takeda on pyytänyt mahdollisimman suopeaa kohtelua. Takeda katsoo, että sillä on oikeus hyötyä toimintalinjan muutoksista, jotka on tehty sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa vuonna 2002 annetussa komission tiedonannossa ([157]) (jäljempänä ”sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä vuonna 2002 annettu tiedonanto”), koska se ei omien sanojensa mukaan ole painostanut muita yrityksiä osallistumaan kilpailusääntöjen rikkomiseen. Tämän vuoksi Takeda katsoo mahdollisesti täyttävänsä uusien sääntöjen mukaiset mahdollisimman suopean kohtelun edellytykset. Takedan mukaan yhteisön oikeudessa tunnustetaan periaate, jonka mukaan vaikutukseltaan rikkomista estävien seuraamusten käsittelyn muutokset on tietyin edellytyksin saatettava voimaan taannehtivasti, ja tätä periaatetta voidaan yleisemmällä tasolla soveltaa hallinnollisiin päätöksiin, kuten useissa jäsenvaltioissa tehdäänkin.

(283) Sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä vuonna 2002 annetussa tiedonannossa todetaan selkeästi, että sitä ei sovelleta asioihin, joissa yritykset ovat jo ottaneet yhteyttä komissioon hyötyäkseen edellisessä tiedonannossa vahvistetusta suopeasta kohtelusta. Näin ollen suopean kohtelun soveltamisen on perustuttava sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä vuonna 1996 annettuun tiedonantoon, jota on edelleen sovellettava tähän päätökseen.

(284) Komissio myöntää, että Takeda esitti ensimmäisenä ratkaisevaa näyttöä kartellin olemassaolosta ja on harjoittanut jatkuvaa ja moitteetonta yhteistyötä koko tutkimusten ajan. Takeda ilmoitti komissiolle ensimmäisen kerran kartellin olemassaolosta 9 päivänä syyskuuta 1999 ja toimitti 14 päivänä syyskuuta 1999 asiakirjan, johon sisältyi rikkomisen ajoilta peräisin olevia todisteita. Tuolloin komissio ei ollut saanut tietoa kartellista mistään muusta lähteestä.

(285) Arvioidessaan Takedan kanssa tehtyä yhteistyötä komissio toteaa, että sen ensimmäiseksi toimittamat asiakirjat eivät liittyneet kartellin toimintaan ennen vuotta 1992. Lausunnossaan Takeda kuitenkin ilmoitti, että kartelli oli saanut alkunsa vuonna 1989. Mikään ei viittaa siihen, että Takedalla olisi muita kartellia koskevia tietoja tai asiakirjoja. Näin ollen on pääteltävä, että Takedan yhteistyö komission kanssa on ollut moitteetonta.

([154]) Asia 37.512, ei vielä julkaistu.
([155]) Asia 36.545, EYVL L 152, 7.6.2001, s. 24–72.
([156]) Asia T-308/94, Cascades SA v. komissio, 230 kohta.
([157]) EYVL C 45, 19.2.2002, s. 3.

(286) Vaikka asiakirjoissa on tekijöitä, jotka viittaavat Takedan mahdolliseen koordinoivaan rooliin kartellissa tietyissä yhteyksissä, Takeda ei ole pakottanut mitään toista yritystä osallistumaan kartelliin eikä ole ollut kartellin aloittaja tai sääntöjenvastaisen toiminnan kannalta ratkaiseva toimija sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetussa tiedonannossa tarkoitetulla tavalla. On myös todettu, että Takeda lopetti osallistumisensa rikkomiseen ennen kuin se teki komissiolle ilmoituksen.

(287) Tutkimusten aikana tekemänsä yhteistyön perusteella Takeda täyttää sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon B jaksossa määrätyt edellytykset, joten sille määrättäviä sakkoja on alennettava 100 prosenttia niihin sakkoihin nähden, jotka olisi määrätty, jos se ei olisi tehnyt yhteistyötä komission kanssa.

Sakkojen määrän huomattava alentaminen (C jakso)

(288) Daesang, Cheil ja Ajinomoto ovat pyytäneet sakkojen määrän alentamista sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon C jakson mukaisesti. Kun Daesang, Cheil ja Ajinomoto aloittivat yhteistyön komission kanssa, Takeda oli jo toimittanut kartellin olemassaolon toteamiseksi riittävät tiedot. Näin ollen voidaan todeta, että Daesang, Cheil ja Ajinomoto eivät esittäneet komissiolle ensimmäisenä ratkaisevaa näyttöä nukleotidikartellin olemassaolosta, kuten sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon B jakson b kohdassa edellytetään. Mikään näistä yrityksistä ei siis täytä C jaksossa määrättyjä edellytyksiä.

Sakkojen määrän merkittävä alentaminen (D jakso)

(289) Daesang toteaa, että se ei ainoastaan tehnyt komission kanssa tutkimusyhteistyötä ennen komission ensimmäistä tietopyyntöä vaan harjoitti komission kanssa moitteetonta ja jatkuvaa yhteistyötä koko tutkimusten ajan. Se katsoo myös antaneensa komissiolle mahdollisuuden todeta lokakuussa 1988 alkaneen rikkomisen keston kokonaisuudessaan ja esittäneensä siten ensimmäisenä ratkaisevaa näyttöä väitetiedoksiannossa kuvatusta rikkomisesta kokonaisuudessaan.

(290) Vaikka Daesang ottikin komissioon yhteyttä vasta sen jälkeen kun Takeda oli jo tehnyt ilmoituksen, se kuitenkin otti komissioon yhteyttä omasta aloitteestaan ennen tietopyynnön vastaanottamista. Lisäksi Daesang teki komission kanssa tutkimusyhteistyötä kaikilta osin koko tutkimusten ajan. Lisäksi Daesang toimitti tietoja, jotka auttoivat merkittävällä tavalla vuotta 1992 edeltävien kartellijärjestelyjen olemassaoloon liittyvien tosiseikkojen toteamisessa.

(291) Tiedot, jotka Daesang toimitti ennen komission lähettämää tietopyyntöä, olivat yksityiskohtaisia, ja komissio on käyttänyt niitä laajalti tutkimustensa aikana. Erityisesti mutta ei pelkästään on syytä mainita Daesangin toimittamat arvokkaat tiedot kartellin toiminnasta ennen vuotta 1992. Väitetiedoksiannon saatuaan Daesang ei kiistänyt tosiseikkoja, joihin komission havainnot perustuvat. Näin ollen Daesang täyttää sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon D jakson 2 kohdan ensimmäisessä ja toisessa luetelmakohdassa määrätyt edellytykset, joten sille määrättäviä sakkoja on alennettava 50 prosenttia.

(292) Cheil toimitti useita rikkomisen ajoilta peräisin olevia raportteja kokouksista ja yhteydenotoista ja auttoi siten merkittävällä tavalla kartellin olemassaolon toteamisessa. Komissio on käyttänyt Cheilin toimittamia tietoja laajalti. Lisäksi Cheil ei kiistä väitetiedoksiannossa esitettyjä rikkomista koskevia tosiseikkoja. Tämän vuoksi on pääteltävä, että Cheil täyttää sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon D jakson 2 kohdan ensimmäisessä ja toisessa luetelmakohdassa määrätyt edellytykset, kuten Cheil itse katsoo. Komission tutkimusten aikana tekemänsä yhteistyön perusteella Cheilille määrättäviä sakkoja on alennettava 40 prosenttia niihin sakkoihin nähden, jotka olisi määrätty, jos se ei olisi tehnyt yhteistyötä komission kanssa.

(293) Ajinomoto on tehnyt komission kanssa yhteistyötä kaikilta osin koko tutkimusten ajan, auttanut komissiota toteamaan rikkomisen olemassaolon, toimittanut rikkomisen ajalta peräisin olevia asiakirjoja, joita komissio on käyttänyt laajalti, sekä antanut selvityksiä järjestelyjen toiminnasta. Näin ollen Ajinomoto täyttää sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon D jakson 2 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa määrätyn edellytyksen.

(294) Ajinomoto kiistää kuitenkin väitetiedoksiannossa esitetyt tosiseikat kartellin keston osalta. Tämän vuoksi Ajinomoto ei täytä sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon D jakson 2 kohdan toisessa luetelmakohdassa määrättyä sakkojen määrän alentamisen edellytystä. Edellä esitetyn perusteella päätellään, että Ajinomoto täyttää sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon D jakson 2 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa määrätyn edellytyksen, joten sille määrättäviä sakkoja on alennettava 30 prosenttia.

Päätelmä sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annetun tiedonannon soveltamisesta

(295) Kun otetaan huomioon tämän päätöksen kohteena olevien yritysten yhteistyön laatu sekä sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä annettu tiedonanto, yrityksille määrättäviä sakkoja on alennettava seuraavasti:

– Takeda: 100 prosentin alennus,

– Ajinomoto: 30 prosentin alennus,

– Daesang: 50 prosentin alennus,

– Cheil: 40 prosentin alennus.

5. ***Tässä menettelyssä määrättävien sakkojen lopulliset määrät***

(296) Komissio määrää asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan a alakohdan nojalla seuraavat sakot:

– Takeda: 0 euroa,

– Ajinomoto: 15 540 000 euroa,

– Daesang: 2 280 000 euroa,

– Cheil: 2 736 000 euroa.

ON TEHNYT TÄMÄN PÄÄTÖKSEN:

1 artikla

Ajinomoto Company Incorporated, Takeda Chemical Industries Limited, Daesang Corporation ja Cheil Jedang Corporation ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa osallistumalla nukleotidialaa koskeviin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin perusteluissa kuvatulla tavalla ja kuvatussa laajuudessa.

Rikkomisen kesto kunkin yrityksen oli seuraava:

a) Ajinomoto Company Incorporatedin tapauksessa 8 päivästä marraskuuta 1988 syyskuuhun 1997;

b) Takeda Chemical Industries Limitedin tapauksessa 8 päivästä marraskuuta 1988 kesäkuuhun 1998;

c) Daesang Corporationin tapauksessa 19 päivästä joulukuuta 1988 vuoden 1997 loppuun; ja

d) Cheil Jedang Corporationin tapauksessa maaliskuusta 1989 kesäkuuhun 1998.

2 artikla

Edellä 1 artiklassa lueteltujen yritysten on lopetettava välittömästi mainittu rikkominen, mikäli ne eivät ole vielä niin tehneet.

Yritysten on pidättäydyttävä tekemästä nukleotiditoimintaansa liittyviä sopimuksia ja soveltamasta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai vastaava tarkoitus tai vaikutus kuin tällä rikkomisella.

3 artikla

Edellä 1 artiklassa luetelluille yrityksille määrätään rikkomisen perusteella seuraavat sakot:

– Ajinomoto Company Incorporated: 15 540 000 euroa,

– Daesang Corporation: 2 280 000 euroa, ja

– Cheil Jedang Corporation: 2 736 000 euroa.

Määrätty sakko on maksettava kolmen kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta seuraavalle pankkitilille:

Tilinumero 642-0029000-95 Euroopan komissio
IBAN-tunnus: BE76 6420 0290 0095
SWIFT-tunnus: BBVABEBB
Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (BBVA) S.A.
Avenue des Arts/Kunstlaan 43
B-1040 Bruxelles/Brussel

Mainitun määräajan jälkeen peritään ilman eri toimenpiteitä korkoa, jota Euroopan keskuspankki sovelsi perusrahoitusoperaatioissaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona tämä päätös on tehty. Korkoon lisätään 3,5 prosenttiyksikköä eli korko on yhteensä 6,75 prosenttia.

4 artikla

Tämä päätös on osoitettu seuraaville yrityksille:

Takeda Chemical Industries Limited
12-10, Nihonbashi 2-chome
Chuo-ku
Tokyo 103-8668
Japan

Ajinomoto Company Incorporated
15-1, Kyobashi itchome
Chuo-ku
Tokyo 104-8315
Japan

Cheil Jedang Corporation
6F, Cheiljedang Bldg
Namdaemoon-Ro
Chung-Ku, 100-095 Seoul
Korea

Daesang Corporation
Daesang Building
96-48 Shinsul-Dong
Dongdaemoon-Ku, Seoul
Korea

Tämän päätöksen täytäntöönpanoon sovelletaan EY:n perustamissopimuksen 256 artiklaa.

Tehty Brysselissä 17 päivänä joulukuuta 2002.

Komission puolesta

Mario MONTI

Komission jäsen